

Hallituksen esitys Eduskunnalle tartuntatautilaiksi ja laiksi sairausvakuutuslain 4 ja 4 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi erityinen tartuntatautilaki. Sillä korvattaisiin nykyisin terveydenhoitolakiin ja rokotuslakiin sisältyvät säännökset ihmisessä esiintyvistä tartuntataudeista sekä tuberkuloosin, sukupuolitautilien ja koleran hoidosta annetut erityissäädökset.

Tartuntatautilakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset tartuntatautien jaosta taudin luonteen ja merkityksen perusteella yleisvaarallisiin tartuntatauteihin, ilmoitettaviin tartuntatauteihin ja muihin tartuntatauteihin. Lisäksi lakiehdotus sisältää säännökset tartuntatautien ehkäisemiseksi tarvittavista rokotuksista, vasta-aineista ja lääkkeistä, terveystarkastuksista, viranomaisten toimivallasta, henkilön velvollisuuksista, tartuntatauti-ilmoituksista ja korvauksista.

Tartuntatautiin sairastuneen henkilön eristämistä ja hänen tahdostaan riippumatta toteutet-

tavan hoidon edellytyksiä on selkiinnytetty. Eristämis-toimenpiteisiin voidaan ryhtyä vain, milloin yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida estää muilla toimenpiteillä tai tautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty ei voi taikka halua alistua muihin taudin leviämisen estämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Eristettäväksi määrätylle tartuntatautiin sairastuneelle henkilölle voitaisiin antaa taudin leviämisen estämiseksi välttämätön hoito hänen tahdostaan riippumatta.

Tartuntatautien vastustamistyö kytkettäisiin uudistuksella osaksi kunnan kansanterveystyötä, lukuun ottamatta kunnallisista yleissairaaloista annetussa laissa tarkoitetun erikoissairaanhoidon järjestämistä.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Tartuntataudit ovat yhä vaarallisia väestön ja yksilön terveydelle. Vuoden 1974 meningokokkiepidemia ja vuoden 1984 polioepidemia ovat osoittaneet jatkuvan tartuntatautien torjuntavalmiuden välttämättömyyden. Useita aivan uusia tartuntatautiongelmia on ilmaantunut viimeisten 10 vuoden aikana, eikä ole syytä olettaa, etteikö näin voisi tapahtua myös tulevaisuudessa. Lakiehdotuksen tavoitteena on väestön suojaaminen vaarallisilta tartuntataudeilta.

Tartuntatautien esiintymiseen vaikuttaa paitsi lääketieteellinen myös yleinen yhteiskunnallinen kehitys. Yleisen terveydellisen ja hygienisen tason kohottua monet hyvinkin pelätyt tartuntataudit ovat jo menettäneet terveydellisen merkityksensä. Toisaalta aiemmin tuntemattomien virusten aiheuttamia tartuntatauteja on todettu. Myös bakteerien ja virusten muuntautumiskyky tuottaa uusia tautitapauksia, jotka leviävät nopeasti maasta toiseen. Kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyttyä on Suomesta löydetty aiemmin pelkästään trooppisissa maissa ilmenneitä tartuntatauteja. Tartuntatautien yhteiskunnalliset vaikutukset, sairauspäiviä sekä väestön yleistä

terveydentilaa mittarina käyttäen ovatkin yhä merkittävät.

Lakiehdotuksen tarkoituksena on yhtenäistää tartuntatautien vastustamistyön organisaatio ja osoittaa ne keinot, joilla yleiselle tai yksityiselle terveydelle vaarallisten tartuntatautien esiintymisen voidaan ennaltaehkäistä taikka näiden tautien esiintyminen pitää mahdollisimman vähäisenä väestössä.

Tartuntatautien vastustamistyössä on ensiarvoisen tärkeää, että tartuntatautiin sairastuneet saavat asianmukaisen hoidon sekä tiedon niistä menettelytavoista, joilla taudin leviäminen voidaan estää. Määrittäessään näitä palveluja tuottavan organisaation lakiehdotus myös osoittaa ne toimenpiteet, joihin henkilön tahdosta riippumatta voidaan turvautua vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Tartuntatautien vastustamistyössä ovat perinteisesti olleet keskeisellä sijalla ennalta ehkäisevät toimenpiteet. Niinpä useita tartuntatauteja vastaan on jo lähes koko väestön kattava rokotussuoja. Myös terveyskeskusten ja eri kansalaisjärjestöjen suorittamalla terveysneuvonnalla sekä kunnallisten terveystarkastajien terveydellisten olojen valvonnalla on ollut oleellinen merkitys tartuntatauteja vastustettaessa.

Lakiehdotuksen tavoitteiden toteuttamiseksi tartuntatautien vastustamistyön painopiste olisi edelleenkin ennalta ehkäisevissä toimenpiteissä. Lakiehdotuksen mukaan tartuntatautien ehkäisy ja hoidon järjestämiseen sovelletaan yleislakina kansanterveyslakia (66/72) ja sen nojalla annettuja ohjeita ja määräyksiä. Kansanterveyslain säännösten mukaan määräytyisi myös tartuntatautien vastustamistyön hallinto yhtäläisesti kaikkien tartuntatautien osalta. Vastustamistyötä järjestettäessä noudatettaisiin lisäksi mitä erikoissairanhoidon alueellisesta järjestämisestä, yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta kunnallisista yleissairaaloista annetussa laissa (561/65) säädetään.

Kansanterveyslain mukaan terveydenhuollon peruspalveluista huolehtiminen on kuntien tehtävä. Perushoidon sisältöä on jatkuvasti kehitetty ja palveluja lisätty terveyskeskuksissa. Erikoislääkärijohtoiset paikallissairaalat on myös muuttamassa poikkeusta lukuun ottamatta siirretty kansanterveyslain voimaansaattamiseksi annetun lain (67/72) mukaan terveyskeskusten osaksi. Tämän vuoksi eräillä terveyskeskuksilla on mahdollisuus tarjota väestölle erikoislääkäripalveluita. Toisaalta erityisesti pienten terveyskeskusten on saatava

kaikki tarvitsemansa erikoislääkäripalvelut alueensa keskussairaalaan tai aluesairaalaan.

Tuloksellisen tartuntatautien vastustamistyön edellytyksenä on, että kansanterveystyön ja erikoissairanhoidon välille luodaan alueellisesti riittävän kiinteä yhteistyö. Toisaalta keskussairaalan kuntainliiton tulisi puolestaan huolehtia siitä, että sen käytettävänä on riittävä asiantuntemus tartuntatautien määrittämiseksi ja hoitamiseksi.

Tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn henkilön oikeusturva edellyttää, että hänen toimintavapauttaan rajoitetaan vain silloin, kun se taudin laatu ja muut olosuhteet huomioon ottaen on aiheellista ja vain siinä määrin kuin se tartunnan leviämisen estämiseksi on välttämätöntä. Lakiehdotuksessa esitettäisiin ne asteittain kovenevat toimenpiteet, joihin voitaisiin turvautua väestön suojaamiseksi tartuntataudeilta. Muilta osin tartuntatautien vastustamistyö toteutettaisiin terveyden- ja sairaanhoitoa koskevien yleisten säännösten mukaisesti.

Uuden geeniteknologian tutkimukseen ja sen sovellutusten käyttöönottoon liittyy erittäin pieni, joskin teoriassa mahdollinen tartuntataudin leviämisen riski. Koska tätä riskiä voidaan oleellisesti vähentää noudattamalla tiettyjä varotoimenpiteitä, lakiehdotuksessa mahdollistetaan tämän tekniikan käytön rajoittaminen siltä osin, kuin se saattaisi aiheuttaa tartuntataudin leviämisen vaaraa.

2. Nykyinen tilanne ja valmisteluvaiheet

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö

Keskeisin tartuntatautien ennalta ehkäisyä koskeva säädös on terveydenhoitolaki (469/65). Lain 7 luku sisältää säännökset tartuntatautien ilmoitus- ja tutkimusvelvollisuudesta sekä sairaansijojen hankkimisvelvollisuudesta, eristämisestä, hoidosta, kustannusten korvaamisesta sekä muista niihin verrattavista asioista. Terveydenhoitolaissa luetellut tartuntataudit on jaettu erittäin vaarallisiin, yleisvaarallisiin, valvottaviin ja muihin tartuntatauteihin. Taudin vastustamiseksi säädetty toimenpiteet määräytyvät tautiluokan sekä taudin tartunnanvaaran perusteella.

Jokainen todettu tai epäilty erittäin vaarallinen ja yleisvaarallinen tartuntatauti sekä kaikki sal-

monellataudit ilmoitetaan terveyslautakunnalle sekä lääkintöhallitukselle. Lääkintöhallitus kerää lisäksi myös eräistä muista tartuntataudeista tietoja sekä terveydenhoitoviranomaisilta että laboratorioilta tarkan kuvan saamiseksi tautien esiintymisestä maassamme.

Toinen tartuntatautien torjuntaan läheisesti liittyvä yleislaki on rokotuslaki (361/51). Se säätelee olosuhteita, joiden vallitessa henkilö on velvollinen alistumaan rokotukseen tai oikeutettu saamaan rokotuksen. Rokotuslaki sisältää edelleen säännökset kunnan velvollisuudesta järjestää rokotustilaisuuksia sekä rokotteiden jakelusta.

Muista tartuntatautien torjuntaa koskevista laeista sukupuolitautilaki (52/52) säätelee sukupuoliyhteyden kautta leviäviä tauteja eli niin sanottuja sukupuolitauteja. Laissa säädetään näiden tautien ehkäisystä, tutkimuksesta ja hoidosta sekä tautien vastustamistyön organisaatiosta. Kunnan velvollisuutena on huolehtia sukupuolitautilain vastustamisesta. Jokaisessa kunnassa on sukupuolitautilain virkalääkäriksi nimetty terveyskeskuslääkäri. Muutamiin kaupunkeihin on lisäksi perustettu erityinen sukupuolitautilain poliklinikka.

Hoidon aloittavan lääkärin, sukupuolitautilain virkalääkärin tai muun lääkärin tulee tehdä jokaisesta tautitapauksesta nimetön ilmoitus lääninlääkärille. Milloin lääkäri ei saa tartunnanlähdetä tutkittavaksi tai hoitoon, tulee lääkärin sukupuolitautilain mukaan ilmoittaa tartunnankantajaa koskevat tiedot sukupuolitautilain virkalääkärille.

Tuberkuloosin ehkäisy ja hoito sekä tuberkuloottisten lääkinnällinen kuntoutus on järjestetty tuberkuloosilain (355/60) säännösten pohjalta. Tuberkuloosin vastustamistyön järjestämistä varten maa on jaettu tuberkuloosipiireihin, joissa kussakin on itsenäinen keskusparantola.

Vuonna 1967 on annettu laki tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä eräissä tapauksissa (198/67). Sen mukaan tuberkuloosipiiriin kuntainliitto voi valtioneuvoston suostumuksella sopia sen keskussairaalan kuntainliiton tai niiden kuntainliittojen kanssa, mihin ensiksi mainitun kuntainliiton jäsenkunnat kuuluvat, että tuberkuloosipiiriin kuntainliiton tehtävät sekä varat ja velat siirtyvät keskussairaalan kuntainliitolle tai kuntainliitoille. Mikäli kuntainliitot eivät sovi yhteenliittymisestään, valtioneuvosto voi lääkintöhallituksen esityksestä ne siihen velvoittaa. Samoin voi kuntainliittojen yhdistyminen ja tehtävien siirtäminen keskussairaalan kuntainliitolle tapahtua sairaanhoitoalan kuntainliittojen

uudelleenjärjestämisestä eräissä tapauksissa annettussa laissa (30/78) säädettyssä järjestyksessä. Tähän mennessä ovat tuberkuloosipiiriin kuntainliiton tehtävät siirtyneet yhdeksässä tapauksessa keskussairaalan kuntainliitolle. Näissä tapauksissa vastaa tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä keskussairaalan kuntainliitto tai sairaanhoitopiiriin kuntainliitto. Keskusparantoloiden ja tuberkuloositoimistojen siirryttyä edellä mainittujen kuntainliittojen omistukseen tuberkuloosin vastustamistyöstä vapautuneita voimavaroja on voitu käyttää ilman hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä rajoituksia yleissairauksien hoitoon. Edellä mainittujen hallinnollisten järjestelyjen lisäksi on yhdessä tuberkuloosipiirissä parantola järjestetty kunnallisista yleissairaaloista annetun lain mukaisesti toimivaksi sairaalaksi.

Tuberkuloosipiiriin kuntainliitto on voinut myös sopia siitä, että terveyskeskus suorittaa osan tuberkuloosin vastustamistyöhön kuuluvista toiminnoista. Tuberkuloosilain vuoden 1986 alusta voimaan tulleen 8 a §:n (574/85) mukaan tuberkuloosin vastustamistyö on voitu valtioneuvoston luvalla siirtää terveyskeskuksen toiminnoksi silloin, kun tuberkuloosipiiriin kuuluu vain yksi kunta. Järjestely on toteutettu Helsingin kaupungin osalta vuoden 1986 alusta.

Tuberkuloosin vastustamistyötä varten on lisäksi tuberkuloositoimistoja, jotka tuberkuloottisten avosairaanhoidon järjestämisen ohella osallistuvat lääkinnällisen kuntoutuksen antamiseen sekä tuberkuloosin ehkäisytyöhön.

Suomi on ratifioinut kansainvälisen terveydenhoitosäännösten vuonna 1958. Säännöstössä on määräyksiä lähinnä kansainvälisen liikenteen välityksellä maasta toiseen leviävien tautien eli niin sanottujen karanteenitautien ehkäisemiseksi. Karanteenitauteja ovat nykyisin rutto, kolera, isorokko ja keltakuume. Sopimuksen mukaan karanteenitautien esiintymisestä on ilmoitettava kansainvälisesti. Terveidenhoitosäännöstö määrittää ne toimenpiteet, jotka valtio voi suojellakseen aluettaan kyseisiltä taudeilta vaatia kansainvälisessä liikenteessä noudatettaviksi. Kansainvälinen terveydenhoitosäännöstö on käytännössä syrjäyttänyt vuonna 1909 annetun senaatin päätöksen, joka sisältää tarkempia määräyksiä koleran torjumisesta ja vastustamisesta. Päätöstä ei ole kuitenkaan kumottu.

2.1.2. Käytäntö

Voimassa olevassa terveydenhoitolaissa lueteltuja erittäin vaarallisia tartuntatauteja, joihin kuuluvat karanteenitautien lisäksi pilkkukuumet ja toisintokuumet, ei Suomessa ole enää viime aikoina esiintynyt. Kansainvälisen vastustamistyön seurauksena isorokko lienee hävitetty maailmasta. Terveydenhoitolain säätämisen aikana karanteenitauteihin kuuluneet pilkkukuumet ja toisintokuumet on nyttemmin poistettu kansainvälisestä terveydenhoitosäännöstöstä. Kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyä on mahdollista, että karanteenitautia ilmaantuu maahamme yksittäisinä tapauksina.

Yleisvaarallisiin tartuntatauteihin luettavat taudit saattavat esiintyä laajoina epidemioina sekä levitä elintarvikkeiden välityksellä. Näihin tauteihin kuuluvilla suolistosairauksilla (lavantauti, pikkulavantauti, hiirilavantauti sekä punatauteihin luettavat shigellapunatauti ja amebataudit) on edelleen kansanterveydellistä merkitystä hygienian yleisen tason parantumisesta huolimatta. Yleisvaarallisten tartuntatautien neurotrooppisista sairauksista lapsihalvaus oletettiin jo saadun rokotuksen juurituksi maastamme. Kuitenkin syksyllä 1984 maassamme todettiin laaja polioepidemia. Rokotusten ansiosta sairastuneiden määrä jäi alle kymmenen. Kurkkumätää ei Suomessa viime vuosikymmeninä ole esiintynyt, vaikka tautitapauksia on todettu Ruotsissa asuvien suomalaisten keskuudessa. Meningokokki-infektioita eli tarttuvaa aivokalvontulehdusta esiintyy edelleen; sen sijaan tarttuvaa aivokuumeita maassamme ei punkkienkefaliittia lukuun ottamatta esiinny. Trakooma eli silmäpasko on maastamme saatu häviämään. Pitalitautilain kumoamisen yhteydessä pitaali siirrettiin terveydenhoitolain nojalla vastustettavaksi yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi. Todetuissa pitaali- kuten malariatapauksissakin taudin tartunta on saatu ulkomailla. Yleisvaarallisiin tartuntatauteihin luokitelluista eläimistä ihmisiin tarttuvista taudista pernarutto, raivotauti eli vesikauhu, ja räkätauti ovat suurelta osin menettäneet merkityksensä maassamme toteutetun tehokkaan eläintautien valvonnan ansiosta. Papukaijakuumetta ja jänisruttoa esiintyy vuosittain, mutta taudit eivät terveydellisiltä vaikutuksiltaan ole enää osoittautuneet merkittäviksi.

Valvottaviin tartuntatauteihin luokitellut sairaudet ovat nyky-yhteiskunnassakin yleisiä. Tulirokkoa esiintyy vuosittain melko runsaasti, samoin risatulehduksia lisätauteineen. Muihin sal-

monelloihin terveydenhoitolaissa luetut taudit (Salmonellosen aliae) ovat maassamme verrattain yleisiä elintarvikkeiden välityksellä leviäviä tauteja. Salmonellatartunnoista yli puolet on ulkomailla saatuja. Tarttuvan keltataudin eli virushepatiitin tutkimuksessa tapahtunut kehitys mahdollistaa jo nykyisin taudin eri muotojen entistä paremman ehkäisemisen.

Terveydenhoitolaissa lueteltujen tartuntatautien lisäksi on joukko infektiosairauksia, joilla on erittäin suuri kansantaloudellinen merkitys. Tällaisia sairauksia ovat hengitystieinfektiot kuten influenssa sekä sikotauti, vihurirokko ja tuhkarokko. Viimeksi mainittuja tartuntatauteja vastaan on kehitetty niin sanottu MPR-rokote, joka jo nyt on vähentänyt näiden tautien esiintymistä.

Terveydenhoitolain tartuntatautien jaottelu ei ole tautitilanteen muuttumisen ja tartuntatautien hoidon ja ehkäisyn kehittymisen johdosta enää ajanmukainen.

Sukupuolitautilain tarkoittamia sukupuolitauteja ovat kuppa, tippuri, pehmeä haava sekä lokeronivusajot eli neekerisankkeri. Sukupuolikontaktin kautta leviäviä tauteja on todettu muitakin, muun muassa HTLV-III-viruksen aiheuttamat taudit sekä kansanterveydellisesti merkittävät klamydiatrakomatismikrobin aiheuttamat klamydiainfektiot. Samaten myös genitaaliherpes ja papilloomaviruksen aiheuttama visvasyyllä tarttuvat sukupuolikontaktissa. Sukupuolitautilaiesetussa (96/52) luetelluista sukupuolitaudeista pehmeää haavaa sekä lokeronivusajosta eli neekerisankkeria ei enää mainittavasti esiinny.

Tuberkuloosi on maassamme jatkuvasti siinä määrin merkittävä tauti, että se yhä lasketaan kuuluvaksi kansantauteihimme. Vaikka maamme tuberkuloositilanne onkin jatkuvasti parantunut, uusia keuhkotuberkuloositapauksia todetaan meillä yhä vuosittain enemmän kuin muissa pohjoismaissa yhteensä. Vuonna 1983 kaikkien uusien tuberkuloositapausten määrä oli 100 000 asukasta kohti 39,2 tapausta. Tuberkuloosin vastustamistyötä on johdettu ja valvottu keskitetysti keuhkosairauksien erikoislääkärien toimesta. Maassamme harjoitetun tuberkuloottisten yhteisen lääkehoidon ansiosta lääkeresistenttien baskillikantojen määrä on alhainen, kroonista tuberkuloosia ei esiinny ja taudin uusiutuminen on harvinaista. Tuberkuloosin esiintyminen uusissa ikäluokissa on pyritty estämään tehokkaalla rokotoiminnalla.

Rokotus on osa ehkäisevää terveydenhuoltoa. Erityisesti äitiys- ja lastenneuvolatyössä rokotoiminnalla on keskeinen merkitys ja neuvoloissa

suoritetut rokotukset ovatkin kattaneet jo merkittävän osan väestöstä.

2.1.3. Muutosten syyt

Voimassa oleva tartuntatautiin ehkäisyä koskeva hallinnollinen säännöstö on hajanainen ja soveltuu osittain huonosti nykyiseen terveydenhuollon organisaatioon. Paikoin hyvinkin yksityiskohtiin menevä sääntely laki- ja asetustasolla ei myöskään ole sopuissa terveydenhuollon ohjaamisessa noudatettavien yleisten periaatteiden kanssa. Jotta kunnat voisivat terveydenhuoltoa suunnitellakseen mahdollisimman joustavasti ja paikalliset olot huomioon ottaen tuottaa kansalaisten tarvitsemia palveluja, tulisi myös tartuntatautiin vastustamistyötä nykyistä enemmän kehittää valtion sekä kuntien ja kuntainliittojen välisen yhteistoiminnan avulla.

Tartuntatautiin erityisluonteesta johtuen lakiehdotukseen on jouduttu kuitenkin sisällyttämään joitakin palvelujen tuottajia velvoittavia säännöksiä.

Yksilöön kohdistuvien pakkotoimenpiteiden käyttö tartuntatautiin vastustamistyössä on ollut vähäistä. Tämä on johtunut osaltaan siitä, että monet lain nojalla vastustettavista tartuntatauteista eivät enää ole olleet samalla lailla vaarallisia kuin lakien voimaantullessa. Lakiehdotuksella, samalla kun uudistetaan vastustettavien tartuntatautiin luettelot, liitetään kaikkien tartuntatautiin ehkäiseminen toiminnallisesti kiinteästi muuhun avoterveydenhuoltoon. Vastustamistyöhön liittyvät yksilöön kohdistuvat toimenpiteet perustuisivat edelleenkin ensisijaisesti henkilön oma-aloitteiseen tutkimukseen ja hoitoon hakeutumiseen. Tarkoituksena olisi, että yksilöön kohdistuviin pakkotoimenpiteisiin jouduttaisiin turvautumaan vain välttämättömissä erityistilanteissa. Näistä toimenpiteistä säädettäisiin kaikkien tartuntatautiin osalta keskitetysti tartuntatautilaissa.

2.2. Valmisteluvaiheet

Lääkintöhallitus teki vuonna 1982 sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen tartuntatauteja koskevien säännösten uusimisesta. Valmistelua jatkettiin sittemmin sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa sairaalahallintotoimikunnassa. Sairaalalahallintotoimikunta esitti mietinnössään (komiteanmietintö 1983:17), että erikoissaira-

hoitolainsäädännön uudistamisen yhteydessä annettaisiin erityinen tartuntatautilaki. Mietinnöstä pyydettiin eri viranomaisilta, kunnallisilta keskusjärjestöiltä ja ammattijärjestöiltä lausunnot, joiden pohjalta valmistelua jatkettiin virkamies-tasolla sosiaali- ja terveysministeriön, lääkintöhallituksen ja kansanterveyslaitoksen virkamiesten yhteistyönä. Esitysluonnoksesta on pyydetty myös eri alojen lääketieteellisten asiantuntijoiden lausunnot.

3. Esityksen organisatoriset vaikutukset

Lakiehdotuksen tarkoituksena on tartuntatautiin liittäminen hallinnollisesti kiinteästi muuhun terveydenhuoltoon. Ehdotus merkitsee toteutuessaan sitä, että tartuntatautiin vastustamistyön hallinto järjestetään kansanterveyslain mukaisesti.

Tuberkuloosin vastustamistyön osalta ehdotus merkitsee sitä, että tuberkuloosipiirit lakkaisivat toimimasta lakisääteisinä kuntainliittoina. Ne tuberkuloosipiiriin kuntainliiton ylläpitämät keskusparantolat, joita ei ole sopimuksin liitetty keskus-sairaalapiiriin alaiseksi yksiköksi, voisivat kuitenkin jatkaa toimintaansa kunnallisista yleissairaaloista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuna muuna kunnallisena sairaalana. Sairaalan poliklinikkana olisi nykyinen tuberkuloositoimisto. Sairaalan hallintoon ja toimintaan sovellettaisiin kaikilta osin kunnallisista yleissairaaloista annettua lakia.

Yksittäisten virkamiesten toimivaltaa koskevia säännöksiä ei ole katsottu tarpeelliseksi sisällyttää lakiehdotukseen. Tästä määrättäisiin lääninhallitusten työjärjestyksessä sekä kansanterveystyön ja sairaanhoitolaitoksen johtosäännöissä. Näin ollen sukupuolitautilaissa edellytetty sukupuolitautiin virkalääkäri -nimike lakkaisi.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen toteuttaminen ei aiheuta lisäystä kuntien henkilöstö- eikä muihinkaan menoihin, koska lakiehdotuksessa ei esitetä sinänsä uusia toimintoja. Tartuntatautiin sairastuneelle tai sairastuneeksi epäillylle henkilölle aiheutuva ansiomenetys ehdotetaan korvattavaksi sairausvakuutuksen kautta kumottavaksi esitetyn terveydenhoitolain 43 §:ssä tarkoitettua laajuudessa. Siten kansaneläkelaitos suorittaisi päivärahan li-

säksi korvausta myös hänelle aiheutuneesta ansion menetyksestä, jolloin päiväraha otetaan vähennyksenä huomioon. Työansion menetyksestä aiheutuvien korvausten maksaminen siirrettäisiin kokonaisuudessaan lääninhallituksilta kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoille. Taloudellisen vahingon korvaamisen siirtäminen valtiolta kunnille ei aiheuta kunnille mainittavia lisäkustannuksia.

Ehdotuksen mukaan sovelletaan kaikkeen tartuntatautien vastustamistyöhön samaa suunnitelu- ja valtiosuusjärjestelmää kuin kansanterveyslain sekä kunnallisista yleissairaaloista annetun lain mukaan sovelletaan kunnan järjestämisvastuulla olevaan kansanterveystyöhön ja eri-

koissairaanhoidon. Tästä poikkeuksen muodostaisivat tartuntatautien ehkäisyyn käytettävät rokotteet, jotka valtio toimittaisi kunnille maksutta.

Järjestelyn vaatimien merkittävien taloudellisten selvitysten vuoksi lakiehdotuksessa ei esitetä nykyisen tuberkuloosilain nojalla perustettujen keskusparantoloiden ja tuberkuloositoimintojen liittämistä keskussairaalaan tai niiden käyttämistä kansanterveystyössä. Keskusparantoloiden ja tuberkuloositoimintojen asema erikoislääkärijohtosen sairaalalaitoksen osana tultaisiin selvittämään ja järjestämään erikoissairaanhoidonhallinnon uudistuksen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1.1. Tartuntatautilaki

1 luku

Yleiset säännökset

1 §. Pykälässä määritellään lain soveltamisala. Lakiehdotus koskee niitä toimenpiteitä, joihin viranomaisten on ryhdyttävä ja joihin yksilön on alistuttava väestön suojaamiseksi tartuntatauteilta. Toimenpiteet käsittäisivät sekä tartuntatautien että niiden leviämisen ehkäisyä, sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimuksen ja hoidon sekä lääkinnällisen kuntoutuksen.

2 §. Pykälässä määritellään tartuntatauti. Kyseeseen tulisivat lähinnä bakteerien, virusten sekä muiden tällaisten hitu- eli pieneliöiden taikka niiden osien aiheuttamat taudit. Loistaudit sekä pieneliön myrkyin aiheuttamat taudit luettaisiin myös tartuntatauteihin. Tartuntatauti leviää sen aiheuttajan joutuessa ihmisestä toiseen tai eläimestä ihmiseen, joko suoraan taikka välillisen tartunnan, esimerkiksi ravintoaineiden kautta.

Koska tartuntaa saattaa levittää myös tartunnan kantaja eli henkilö, joka taudista parannuttuaan jää tartunnanvaaralliseksi tai itse tautiin sairastumatta levittää tartuntaa, tartuntatautina pidettäisiin myös taudin tartuntaa.

3 §. Pykälässä ehdotetaan määriteltäväksi tartuntatautien vastustamistyön sisältö. Siihen kuuluisi yksilöön kohdistettava tartuntatautien ehkäisy, tutkimus, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus. Ehkäisyyn sisältyisi muun muassa taudin etsintä ja varhaistoteaminen. Määritelmä vastaa tartuntatautien vastustamistoiminnan nykyistä sisältöä.

4 §. Tartuntataudit ovat sekä vaarallisuudeltaan että tarttuvuudeltaan eriasteisia. Yhteiskunnan kannalta on välttämätöntä, että käytettävissä olevilla keinoilla estetään seurausvaikutuksiltaan vakavien tartuntatautien leviäminen.

Lakiehdotuksen mukaan tartuntataudit jaetaan yleisvaarallisiin, ilmoitettaviin sekä muihin tartuntatauteihin.

Yleisvaarallisiin tartuntatauteihin sisällytettäisiin ne nykyisessä terveydenhoitolaissa luetellut erittäin vaaralliset, valvottavat ja yleisvaaralliset tartuntataudit, joiden tarttuvuus olisi suuri tai jotka voisivat levitä lähes räjähdysnomaisesti ja joihin liittyisi merkittävä kuolleisuus tai jotka voisivat aiheuttaa pysyviä vaurioita. Lisäksi edellytettäisiin, että yleisvaarallisten tartuntatautien leviäminen voitaisiin ja olisi aiheellista ehkäistä yksilöön kohdistettavilla erityisillä toimenpiteillä.

Ilmoitettavat tartuntataudit olisivat tauteja, joiden leviäminen väestössä voitaisiin estää ja jotka olisi taudin vaarallisuuden tai taudin aiheuttamien terveydellisten haittojen takia aiheellista pyrkiä estämään ohjaamalla tutkimuksiin ne

henkilöt, jotka voivat levittää tautia. Tällaisiin tauteihin kuuluisivat taudit, jotka leviävät joko yksinomaan tai ainakin pääasiallisesti sukupuoli-kontaktin avulla.

Tartuntatautien jako niiden vaarallisuuden perusteella eri luokkiin noudattaa pohjoismaista käytäntöä ja mahdollistaisi kansainvälisen terveydenhoitosäännösten kansainvälisesti vastustettaviksi määrittämisen tautien sisällyttämisen yleisvaarallisiin tartuntatauteihin.

Nykyisen terveydenhoitolain nojalla vastustettavat taudit luettelaa laissa. Erityisolosuhteissa valtioneuvoston päätöksellä on kuitenkin ollut mahdollista tehdä terveydenhoitolaissa säädettyyn tautiluokitukseen muutoksia määrättyä ajaksi. Nykyisen sukupuolitautilain nojalla vastustettavat taudit luettelaa sukupuolitautiasetuksessa. Sukupuolitautilain potilaalle maksutonta hoitoa sekä hoidon järjestämisvastuuta koskevia säännöksiä on kuitenkin lääkintöhallituksen päätöksin voitu soveltaa myös muiden kuin asetuksessa luettujen sukupuolitautien hoitoon.

Tartuntatautien vaarallisuudesta ja niiden ehkäisemisestä saatavan lääketieteellisen tiedon lisääntymisen sekä tautitilanteesta tapahtuvien muutosten huomioon ottamiseksi tartuntatautien vastustamistyössä mahdollisimman joustavasti, ehdotetaan, että yleisvaarallisten ja ilmoitettavien tartuntatautien luettelot sisällytettäisiin asetukseen.

Nykyisen käsityksen mukaan yleisvaarallisia tartuntatauteja olisivat ebolatauti, hiirilavantauti, keltakuume, kolera, kuppa, kurkkumätä, lasakuume, lavantauti, marburgintauti, meningokokki-infektio, pernarutto, pikkulavantauti, polio (lapsihalvaus), rutto, shigellapunatauti, tuberkuloosi ja virushepatiitti.

Ilmoitettavia tartuntatauteja olisivat HTLV-III-viruksen aiheuttamat taudit, klamydiainfektiot ja tippuri.

5 §. Ehkäiseviin toimenpiteisiin ryhtyminen edellyttää pääsääntöisesti tartuntataudin kliinistä toteamista. Kuitenkin tietyissä tapauksissa taudin leviämisen estämiseksi välttämättömät toimenpiteet tulisi voida aloittaa jo pelkän sairauden tai tartunnan epäilyn perusteella. Oikeusturvan vuoksi lakiehdotuksessa määritellään termit *sairas* ja *sairastuneeksi* epäilty.

Epäily sairaudesta tai tartunnasta olisi perusteltua esimerkiksi silloin, kun henkilön terveydentilan, hänen tartunnalle alttiiksi joutumisensa tai hänen kanssaan tekemisiin joutuneiden sairastumisen vuoksi voitaisiin olettaa hänen sairastuneen tartuntatautiin tai saaneen taudin tartun-

nan, mutta asiaa ei olisi lääketieteellisesti hyväksyttävien menetelmin voitu vielä varmistaa.

Henkilöä olisi pidettävä tartuntatautiin sairastuneena, kun taudin tartunta on varmistettu siitä riippumatta, onko hänellä taudin oireita, vai onko hän jäänyt oireettomaksi tartunnankantajaksi.

Tuberkuloositartunnan erityisluonteesta johtuen sairastuneen määritelmään on jouduttu tekemään varauksia, jonka mukaan tautiin sairastuneena ei kuitenkaan pidettäisi henkilöä, milloin taudin leviäminen ei olisi perustellusti mahdollista. Maassamme yleensä jokainen 45—50 vuotta täyttänyt henkilö on saanut jossain elämänsä vaiheessa tuberkuloositartunnan. Tällaisella henkilöllä on tuberkeliasilli. Tauti ei kuitenkaan leviä henkilöstä toiseen silloin, kun basilli on kotoituneessa tilassa, kuten yleensä on asianlaista. Tartunnasta seuraa kuitenkin yksilölle itselleen elinikäinen sairastumisen vaara.

Määritelmät vastaavat nykyistä käytäntöä. Sairastuneen määritelmä vastaa lisäksi asiallisesti tuberkuloosilaissa olevaa määritelmää samoin kuin pykälän 3 momentti.

2 luku

Tartuntatautien vastustamistyön hallinto

6 §. Säännöksessä määritellään asianomaisten valtion viranomaisten keskinäiset toimivaltasuhteet. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (677/82) yhteydessä muutettujen lakien periaatteiden mukaisesti ehdotetaan, että tartuntatautien vastustamistyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluisi sosiaali- ja terveysministeriön alaisena lääkintöhallitukselle.

Lääkinhallitus vastaisi yleisestä tartuntatautien vastustamistyön suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan.

Suunnittelulla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetussa laissa asianomaiselle valtion viranomaiselle säädettyjä suunnittelutehtäviä. Erikoissairaanhoidon alueellisista suunnittelutehtävistä säädetään sanotun lain lisäksi kunnallislaissa (953/76) ja kunnallisista yleissairaaloista annetussa laissa.

Tartuntatautien vastustamistyöhön liittyvien yleisten ja laajakantoisten kysymysten käsittelyssä lääninhallitus voi käyttää apunaan sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukuntaa. Neuvottelukunnan asettaminen lääneihin toteutettiin 1 päi-

vänä huhtikuuta 1977 voimaan tulleella asetuksella lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosastosta annetun asetuksen muuttamisesta (222/77). Neuvottelukunnan tehtäväksi on määritelty lausuntojen antaminen ja aloitteiden teko terveydenhuollon edistämiseksi sekä toimia yhteistyön aikaansaamiseksi terveydenhuollossa toimivien viranomaisten sekä alalla toimivien järjestöjen ja yhteisöjen välillä.

Menestyksellinen tartuntatautiin vastustamistyö edellyttää jatkuvasti tehokasta tutkimustoimintaa myös omassa maassamme. Sitä harjoittavat nykyään kansanterveyslaitos sekä korkeakoulut. Lääkintöhallituksen asiana tartuntatautiin vastustamistyötä yleisesti suunnittelevana ja ohjaavana asiantuntijaviranomaisena olisi seurata sekä kansainvälistä että Suomessa suoritettavaa tartuntatautiin vastustamiseen liittyvää tutkimustoimintaa sekä pyrkiä hallinnollisin toimenpitein edistämään tutkimusta ja sen hyväksikäyttöä. Lääkintöhallituksen tulisi edelleen yhtenäistää ja koordinoita maassamme harjoitettavaa tartuntatautiin ehkäisyä ja tartuntatauteihin sairastuneiden hoitoa. Lääkintöhallituksen tulisi antaa terveyslautakunnille ohjeita esimerkiksi yleisen tuberkuloositarkastusten järjestämisestä.

7 §. Tartuntatautiin vastustamistyön järjestäminen kuuluu lakiehdotuksen mukaan kunnan tehtäväksi osana kansanterveystyötä. Kunnilla on tämän tehtävänsä hoitamiseksi terveyslautakunnan alaiset terveyskeskukset. Kansanterveystyöhön kuuluu muun muassa terveysneuvonnan antaminen ja kunnan asukkaiden yleisten terveys-tarkastusten sekä sairaanhoidon järjestäminen. Kunta ylläpitää myös kouluterveydenhuoltoa.

Kansanterveyslain mukaan järjestetään erikoissairaanhoitoa etenkin maamme suurimmissa kaupungeissa Helsingissä, Turussa ja Tampereella. Sekä kansanterveyslain että kunnallisista yleissairaaloista annetun lain mukainen erikoissairaanhoito tulee läänin tasolla yhteensovitettavaksi lääninhallituksen vahvistaessa kuntien ja kuntainliittojen sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamissuunnitelmat sekä erikoissairaanhoidon alueellisen suunnitelman. Järjestelyllä voidaan joustavasti ottaa huomioon alueelliset olosuhteet ja sairaanhoidon kehittymisestä terveydenhuollolle johtuvat uudet vaatimukset.

Keskussairaalan kuntainliiton päätehtävänä on alueensa väestön erikoissairaanhoidosta huolehtiminen. Erikoissairaanhoidon tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttää jatkuvaa suunnittelua, tutkimusta, kehittämistä ja koulutustoimintaa, jota tietyn osin vain erikoissairaanhoidosta

vastaava keskussairaalan kuntainliitto voi tehokkaasti toteuttaa välittömästi sairaanhoitoon liittyvänä. Lisäksi keskussairaalat antavat alueensa terveyskeskuksille asiantuntija-apua sekä yksittäisen henkilön hoitoa että myös toimintojen kehittämistä koskevia asioita.

Laboratorio-, röntgen- ja muita erityispalveluja tarvitaan sekä sairaanhoidolaitoksissa että terveyskeskuksissa. Sairaanhoidolliselta ja taloudelliselta kannalta on tarkoituksenmukaista, että sairaanhoidolaitokset tuottavat mahdollisimman suuren osan näistä erityispalveluista. Kunnallisista yleissairaaloista annetun lain mukaan keskussairaala on velvollinen tarpeen mukaan antamaan erityispalveluja terveyskeskuksille. Koska näiden palvelujen tuottaminen vaatii nykyisin paitsi erikoislääkäreitä, myös muuta erityiskoulutuksen saanutta henkilökuntaa, on tarkoituksenmukaista, että palvelujen kehittämistä ohjaa ja niiden laatua valvoo keskussairaala. Näin voidaan huolehtia siitä, että eri toimintayksiköissä tehty tutkimukset ovat luotettavia ja keskenään vertailukelpoisia.

Ehdotuksen mukaan kunnallisista yleissairaaloista annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu keskussairaalan kuntainliitto huolehtii erikoissairaanhoidon alueellisen suunnitelman mukaisesti tartuntatauteja sairastavien henkilöiden erikoissairaanhoidon järjestämisestä alueellaan. Keskussairaalan kuntainliiton tulee osallistua muuhun tartuntatautiin vastustamistyöhön siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

8 §. Tartuntatautiin vastustamistyön suunnitteluun ja valtionosuuteen sovellettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia. Ehdotus on tältä osin kansanterveyslaissa olevan viittaussäännöksen mukainen. Ehdotuksen mukaan terveyskeskusta ylläpitävän kunnan taikka kuntainliiton tulisi järjestää tartuntatautiin vastustamistyöhön liittyvät toiminnot terveyskeskuksen omana tai muuna kunnallisena toimintona, jollei kyseisiä palveluja erikseen oikeutettaisi hankkimaan valtiolta, toiselta kunnalta, kuntainliitolta taikka muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 § sisältää säännöksen valtakunnallisesta suunnitelmasta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseksi. Valtioneuvosto hyväksyy kalenterivuositain hallituksen valtion tulo- ja menoarvioesityksen antamisen yhteydessä kyseiset suunnitelmat seuraavan viiden kalenterivuoden ajaksi. Valtakunnallisissa suunnitelmissa voidaan, samalla kun asetetaan

yleiset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollolle, antaa ohjeita uusien toimintojen toteuttamisesta ja niihin verrattavista toimintojen merkittävistä muutoksista. Ehdotuksen mukaan valtakunnallinen suunnitelma sitoo niitä viranomaisia, joille tartuntatautien vastustamistyöhön kuuluvan toiminnon järjestäminen tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaan kuuluu.

9 §. Valtio huolehtii ehdotuksen mukaan tartuntatautien vastustamistyön järjestämisestä puolustusvoimissa, rajavartiolaitoksessa ja vankeinhoitolaitoksessa sekä valtion huoltolaitoksissa ja muissa vastaavissa valtion laitoksissa. Ehdotus vastaa tältä osin nykyisiä säännöksiä.

Koska edellä lueteltujen laitosten erityisluonne huomioon ottaen tartuntatautien ehkäisy saattaisi olla asianmukaista järjestää valtion laitoksissa tästä lakiehdotuksesta poiketen, esitetään, että tästä tarvittaessa säädetään asetuksella.

10 §. Kansanterveyslaitos toimii nykyisin tartuntatautien erityisenä tutkimus- ja asiantuntijalaitoksena. Kansanterveyslaitoksen asema tartuntatautien vastustamistyön organisaatiossa ehdotetaan määriteltäväksi nimenomaisella säännöksellä.

Laboratoriotutkimusten tulosten luotettavuuden turvaamiseksi lääkintöhallituksen tulisi hyväksyä mikrobiologista diagnostiikkaa harjoittavat laboratoriot. Laboratorion tulisi, ottaen huomioon henkilöstön pätevyys, tilat, välineistö ja laaduntarkkailun järjestäminen, pystyä luotettavasti suorittamaan tartuntatautien toteamiseen liittyviä tehtäviä. Tarkoituksena olisi, että sanotuista hyväksymisen edellytyksistä säädettäisiin asetuksella.

Tartuntataudeista muun muassa salmonelloosit esiintyvät sekä eläimissä että ihmisissä. Eläimistä otetut näytteet tutkitaan eläintautilain (55/80) perusteella valtion eläinlääketieteellisellä laitoksella ja sen valvonnan alaisissa laboratorioissa.

3 luku

Tartuntatautien ehkäisy

11 §. Tarttuvien tautien ehkäisyssä eräänä tehokkaimpina keinona ovat koko väestön käsittävät rokotukset. Tartuntatautien ehkäisy onkin perustunut pitkälti väestön omatoimisuuteen, jota on tuettu terveydenhuollon tarjoamien rokotusohjelmien avulla. Erityisesti äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan yhteydessä annettavat rokotukset ovat kattavuudeltaan olleet hyviä.

Ehdotuksen mukaan lääkintöhallitus tartuntatautien vastustamistyötä ohjaavana asiantuntijaviranomaisena ratkaisee, mitä tartuntatauteja vastaan väestö on syytä rokottaa. Nämä rokotukset olisivat väestölle vapaaehtoisia, mutta kunnan olisi huolehdittava siitä, että kyseisiä rokotuksia olisi saatavilla rokotusohjelman edellyttämässä määrin.

Ehdotus on tältä osin voimassa olevan rokotuslain mukainen.

12 §. Siltä varalta, että tautitilanteessa tapahtuisi voimakas muutos huonompaan, on ehdotukseen sisällytetty mahdollisuus pakollisen rokotuksen toimeenpanemiseen valtioneuvoston päätöksellä.

Rokotuttamisvelvollisuus voitaisiin rajoittaa koskemaan tietyn alueen väestöä taikka iän, työn, työpaikan laadun tai muun sellaisen perusteiden mukaan määräytyvää osaa väestöstä. Pakollinen rokotus olisi mahdollinen minkä tahansa tartuntataudin ehkäisemiseksi laissa mainittujen edellytysten ollessa olemassa. Edellytysten olemassaolon arvioiminen suhteessa rokottamiseen liittyvään riskiin ja muihin tartunnan ehkäisemiskeinoihin perustuisi lääketieteelliseen tietämykseen.

Tartuntataudin leviämisen estämiseksi tulee rokotus ajoittaa oikein. Terveydenhoidollisesti tärkeän rokottamisen onnistumiseksi ehdotetaan, että erityisen kiireellisessä tapauksessa lääkintöhallitus voi käynnistää pakollisen rokotuksen valmistelutoimenpiteet väliaikaisin määräyksin. Saamansa ilmoituksen perusteella valtioneuvosto tekisi asiaa koskevan lopullisen päätöksen.

Ehdotus on tältä osin nykyisen rokotuslain mukainen lukuun ottamatta velvollisuutta alistaa kiireellistä tapausta koskeva rokottamispäätös valtioneuvostolle.

13 §. Ehdotukseen on sisällytetty pakollisia terveystarkastuksia koskeva säännös. Pakollisuus koskisi tilannetta, jossa selvästi ympäristöstään erottuvassa paikassa toimivien tai olevien henkilöiden keskuuteen on aihetta epäillä levinneen yleisvaarallisen tartuntataudin aiheuttaja. Tarkastuksen järjestämisen edellytyksenä olisi, että yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi olisi tarpeellista tutkia tartunnalle alttiiksi joutuneet heidän terveydentilansa selvittämiseksi.

Terveystarkastuksen suorittaisi joko lääkäri taikka muu terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluva lääkärin valvonnassa. Terveystarkastuksessa voitaisiin ottaa tartunnan toteamiseksi välttämätön näyte ja suorittaa muu tutkimus. Edellytykse-

nä olisi, että näytteenotto ja tutkimus voisivat tapahtua ilman sanottavaa haittaa tutkittavalle. Terveystarkastuksen yhteydessä tutkittavalle voitaisiin tarvittaessa antaa yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tarpeellisia varotoimenpiteitä koskevia määräyksiä 16 §:n nojalla.

Vaikkakin terveystarkastuksen järjestäisivät paikalliset terveystarkastusviranomaiset, ehdotetaan tarkastuksen pakollisen sekä osittain summittaisen luonteen vuoksi, että lääninhallitus antaa terveystarkastuksen toimeenpanemista koskevan määräyksen. Ehdotusta täydentää 15 §, jonka mukaan kiireellisissä tapauksissa lääninhallitus voi antaa tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi välttämättömiä määräyksiä.

Nykyiseen terveydenhoitolakiin ei sisälly yleisiä pakollisia terveystarkastuksia koskevia määräyksiä. Sen sijaan nykyisen tuberkuloosilain mukaan jokainen henkilö on velvollinen julkisesti tiedoksi annetusta tai henkilökohtaisesta kutsusta saapumaan tarkastukseen tuberkuloosiin viittaavien muutosten olemassaolon selvittämiseksi. Kutsu ei edellytä taudin tartunnan epäilyn olemassaoloa. Nykyinen sukupuolitautilaki sisältää säännökset pakollisista tarkastuksista tietyissä laitoksissa sekä aluksissa. Tarkastuksen suorittamisen edellytyksenä on, että sen katsotaan olevan tarpeellinen tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi. Lakiehdotus mahdollistaisi nykyisen sukupuolitautilain mukaisen menettelyn sovellettavaksi yleisvaarallisen tartuntataudin ehkäisemiseksi.

Kunnan kansanterveystyöhön kuuluu yleisten terveystarkastusten järjestäminen. Koska sanottuja vapaaehtoisia terveystarkastuksia voidaan järjestää tarvittaessa kansanterveystyön toteuttamissuunnitelman rajoissa myös tartuntatautien löytämiseksi, ei tartuntatautieläimälakiehdotukseen ole sisällytetty vapaaehtoisia tarkastuksia koskevia säännöksiä.

14 §. Ehdotuksen mukaan terveystarkastusviranomaisen on ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin, kun tartunnanvaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tartuntatauti on todettu tai sen perustellusti epäillään ilmaantuvan. Terveystarkastusviranomaisia ovat lääkintöhallitus, lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot sekä terveystarkastuskunnat. Toimenpiteiden tarkoituksena olisi joko taudin leviämisen tai taudin ilmenemisen estäminen.

Tartuntatautia voitaisiin pitää perustellusti odotettavissa olevana, mikäli tautia olisi tavattu Suomessa taikka maan rajojen ulkopuolella siten, että käytettävissä olevien tietojen perusteella taudin leviäminen terveystarkastusviranomaisen toimintalueelle olisi ilmeistä.

Pykälän 2 momenttiin on otettu luettelo niistä toimenpiteistä, joihin terveystarkastusviranomainen voi ryhtyä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen tai taudin ilmenemisen estämiseksi. Terveystarkastusviranomainen olisi siten oikeutettu kieltämään kokous- ja huvitilaisuudet, määräämään päiväkotia ja kouluja suljettaviksi, asuntoja ja vanhainkoteja eristettäväksi sekä desinfioimisia toimenpiteitä. Terveystarkastusviranomainen voi myös määrätä esineitä hävitettäväksi ehdotuksessa mainittujen edellytysten ollessa olemassa. Hävittäminen tulisi kysymyksen lähinnä infektoituneiden vaatteiden kohdalla.

Terveystarkastusviranomainen voi väestön suojaamiseksi myös muiden kuin yleisvaarallisten tartuntatautien leviämistä estämiseksi määrätä oppilaitosten, päiväkotien ja huoltolaitosten sulkemisesta sekä ryhtyä muihin varotoimenpiteisiin.

Ehdotus on tältä osin nykyisen terveydenhoitolain mukainen.

15 §. Yleiselle terveydelle vahingollisen ja haitallisen tartuntataudin äkillisen ilmaantumisen varalta lääkintöhallitukselle sekä lääninhallitukselle alueellaan ehdotetaan säädettäväksi oikeus antaa taudin vastustamiseksi tarpeellisia toimenpiteitä koskevia välttämättömiä määräyksiä. Kyseessä olisi lähinnä tilanne, jossa paikallisten viranomaisten toimintavalmius tai asiantuntemus olisi uudessa, pikaisissa toimenpiteissä edellyttävissä tilanteissa riittämätön.

Ehdotus on yhdenmukainen terveydenhoitolain 81 §:n kanssa.

16 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi luettelo niistä varotoimenpiteistä, joita vastaava terveyskeskuslääkäri voi määrätä henkilön noudatettaviksi silloin, kun hän epäilee tai toteaa tämän sairastuneen yleisvaaralliseen tartuntatautiin. Toimenpiteiden tarkoituksena olisi paitsi taudin laadun selvittäminen, yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estäminen. Käytettävissä olevat toimenpiteet olisivat siten riippuvaisia paitsi taudista myös sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn henkilön kyvystä tai halusta estää taudin leviäminen sekä henkilön elinolosuhteista.

Varotoimenpiteiden laajuus ja laatu jäisi vastaavan terveyskeskuslääkärin ratkaistavaksi lääketieteellisen tietämyksen sekä asiassa esiin tulleiden seikkojen perusteella. Varotoimenpiteet voisivat käsittää henkilökohtaista hygieniää, työnte-koä, koulunkäyntiä ja muita henkilön elinolosuhteita koskevia määräyksiä.

Tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi ja tautien yksilön terveydentilalle aiheuttamien ris-

kien vähentämiseksi on välttämätöntä, että tartunnan saanut löydetään ja ohjataan asianmukaisiin tutkimuksiin ja hoitoon niin pian kuin mahdollista. Jollei tautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty jo olisi asianmukaisessa hoidossa, vastaavan terveyskeskuslääkärin olisi huolehdittava siitä, että yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut saa tarvittavan hoitoonohjauksen.

Yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastuneen hoitoon sovellettaisiin yleisestä sairaanhoidosta annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi voi olla välttämätöntä määrätä tartunnan saanut tai tartuntaa levittävä henkilö olemaan poissa ansiotyöstään, vaikkei henkilöllä olisi taudin oireita. Tällaiset toimet olisivat yksilön vapautta rajoittavina toissijaisia keinoja ja käytettävissä vain, jos taudin leviämistä ei voitaisi estää muilla toimenpiteillä. Henkilön työvapautta ei tulisi rajoittaa, mikäli hän hakeutumalla toiseen työhön tai tehtävään ei aiheuttaisi yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen vaaraa. Työvapautta koskevista rajoituksista päättää ehdotuksen mukaan terveyslautakunta. Henkilö, jonka työvapautta olisi rajoitettu, saisi ehdotuksen 27 §:n mukaan hänelle määräyksestä aiheutuneesta ansionmenetyksestä ja muusta taloudellisesta vahingosta täyden korvauksen.

Ehdotus on periaatteessa voimassa olevien eri tartuntatauteja koskevien lakien mukainen. Työvapauden rajoittaminen on kuitenkin ollut mahdollista terveyslautakunnan päätöksin vain nykyisen terveydenhoitolain mukaan. Terveyskeskuslääkäri on voinut antaa väliaikaisesti kyseisen määräyksen, mutta siitä on tullut viipymättä ilmoittaa terveyslautakunnalle.

17 §. Eristäminen muista ihmisistä on erityisen herkästi leviävien tartuntatautien kohdalla osoittautunut hyväksi ja lähes ainoaksi keinoksi tartunnan leviämisen estämiseksi. Eristäminen syvästi yksilön oikeuksiin puuttuvana keinona on ehdotuksen mukaan mahdollinen vain, milloin laissa mainitut eristämisen edellytykset ovat olemassa. Ennen eristämisen toimeenpanemista olisi siten tutkittava kaikki muut mahdolliset keinot tartunnan leviämisen estämiseksi.

Eristämisen tarkoituksen toteuttaminen edellyttää eristämisen toimeenpanemista aina valtuissa olosuhteissa. Eristäminen toteutettaisiin sijoittamalla sairastunut tai sairastuneeksi epäilty terveyskeskuksen sairaansijalle tai sairaalaan.

Yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut henkilö voitaisiin eristää muun muassa silloin, kun hän ei halua alistua taudin leviämisen ehkäi-

semiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Henkilö voitaisiin siten eristää hänen kieltäytyessään asianmukaisesta hoidosta, mikäli hän tällä menettelyllään aiheuttaisi sairastamansa yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen vaaran.

Lähtökohtana olisi, ettei eristettävänä olevaan henkilöön kohdistettaisi rajoituksia enempää kuin on välttämätöntä yleisvaarallisen taudin leviämisen estämiseksi. Näin ollen myös henkilön hoito eristämisaikana perustuisi ensisijaisesti hänen suostumukseensa. Tartuntataudin leviämisen estämiseksi muihin ihmisiin saattaisi kuitenkin olla välttämätöntä, että hoidosta kieltäytyvälle henkilölle voitaisiin antaa eristämisaikana hoitoa hänen tahdostaan riippumatta. Hoito olisi tällöin rajoitettava vain välttämättömpiin taudin leviämistä estäviin ja lääketieteellisesti perusteltuihin toimenpiteisiin.

Nykyisen tuberkuloosi- ja sukupuolitautilain mukaan hoidosta kieltäytynyt, tartuntavaarallinen henkilö on voitu toimittaa sairaalahoitoon vasten tahtoaan ja terveydenhoitolain mukaan eristäminen on ollut mahdollista kaikkien laissa tarkoitettujen tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi. Ehdotus on sanotuissa säännöksissä omaksuttujen periaatteiden mukainen kuitenkin siten, että eristämisen sekä henkilön tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset on selkiinnytetty.

18 §. Ehdotuksen mukaan eristämisen aloittamisesta päättäisi aina terveyslautakunta. Milloin eristämistä olisi pidettävä taudin leviämisaaran vuoksi kiireellisenä, terveyskeskuksen johtava lääkäri voisi kuitenkin päättää eristämisestä. Tällöinkin eristämismääräys olisi alistettava terveyslautakunnan vahvistettavaksi. Terveyslautakunta voisi päättää kahden kuukauden mittaisen eristämisen toimeenpanemisesta, minkä jälkeen eristämistä koskevan päätöksen tekisi lääninoikeus.

Ennen eristämistä koskevan päätöksen tekemistä on tartuntatautiin sairastuneelle tai sairastuneeksi epäillylle varattava tilaisuus lausua käsityksensä asiasta siten kuin hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä asianosaisen kuulemisesta säädetään. Sama koskee muitakin tämän lain mukaisia henkilöä koskevia päätöksiä.

Koska henkilö saattaa taudin paranemisen jälkeen vielä hyvinkin pitkiä aikoja levittää tartuntaa, lakiehdotuksessa on henkilön toimintakyvyn turvaamiseksi pidetty aiheellisenä määrätä eristämisaajan suurin mahdollinen pituus. Tämän jälkeen tartuntataudin leviämisen estämiseen jouduttaisiin soveltamaan 16 §:n mukaisia varotoimenpiteitä koskevia määräyksiä ja ohjeita.

19 §. Säännösehdotuksen mukaan henkilön eristäminen on lopetettava, kun 17 §:n mukaisia edellytyksiä ei enää ole. Edellä 18 §:ssä mainitut eristämisaajat on tarkoitettu enimmäisajoiksi, joiden kuluttua henkilö on joka tapauksessa päästettävä pois eristämispaikasta. Eristämisestä on heti luovuttava, kun eristämisen tavoite on saavutettu.

Sairaalassa eristämisen lopettamista koskevan päätöksen, kuten myös siellä annettavan henkilön tahdosta riippumatta toteutettavan hoidon antamista koskevan päätöksen tekee sairaanhoitolaitoksessa asianomainen ylilääkäri ja kansanterveystyön alaisessa sairaalassa johtava terveyskeskuslääkäri.

20 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan asetuksella määriteltäväksi ne työt ja tehtävät, joissa edellytykset tartuntatautien leviämislle ovat tavallista suuremmat tai seurauksiltaan vakavat. Tällaisia olisivat tietyt oppi- ja hoitolaitoksissa, laitospaikoissa, vesilaitoksissa, elintarviketeollisuudessa ja laboratorioissa suoritettavat työt ja tehtävät. Tällaiseen työhön tai tehtävään otettavan olisi osoitettava lääkärintodistuksella, ettei hän sairasta yleisvaarallista tartuntatautia. Pykälä korvaisi elintarvikkeiden käsittelyyn osallistuvan henkilön ja vesilaitoksen puhdistuslaitteiden hoitajan terveydentilasta nykyisessä terveydenhoito-laissa sekä muun muassa lasten ja nuorten kanssa ammatissaan tekemisiin joutuvien henkilöiden terveydentilasta edellytyksistä nykyisessä tuberkuloosilaissa annetut määräykset.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tartuntatautien leviämislle otollisissa töissä tai tehtävissä olevien henkilöiden määräaikaista rokotamisesta sekä tarkastuksesta. Nykyinen rokotuslaki ei enää aseta mihinkään työhön tai tehtävään ryhtymisen edellytykseksi pakollista rokotusta. Sen sijaan nykyisen tuberkuloosilain mukaan muun muassa hoitoammatteihin aikovien opiskelijoiden ja hoitolalla työskentelevien on ollut hankittava BCG-rokotus, milloin he ovat jääneet tuberkuliinikielteisiksi. Tartuntatautitilanteessa tapahtuvien nopeiden muutosten vuoksi ehdotetaan, että lääkintöhallitus voi määrätä kyseessä olevista rokotuksista ja tarkastuksista. Tällä hetkellä ei tarvetta pakollisen rokotuksen vaatimiseen minkään tartuntataudin kohdalla ole.

Voimassa olevassa terveydenhoito-laissa myytäviksi tarkoitettujen elintarvikkeiden käsittely on kielletty henkilöltä, jolla on paise tai märkivä ihottuma, eikä vesilaitoksen vastaava hoitaja saa sairastaa veden välityksellä leviävää tartuntatautia. Näitä oireita ja rajoituksia ei ole erikseen

ehdotuksessa mainittu, koska pykälän 3 momentti antaa terveyslautakunnalle valtuudet kieltää edellä mainituissa tehtävissä toimimisen henkilöltä, jonka perustellusti voitaisiin epäillä levittävän yleisvaarallista, ilmoitettavaa tai muuta tartuntatautia. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että tartunnanvaarallisessa työssä tai tehtävässä olevan henkilön työvapautta voidaan terveyslautakunnan päätöksellä rajoittaa. Työvapauden rajoittaminen ei kuitenkaan edellyttäisi, että työstä pidätetty itse sairastaisi tai hänen edes epäiltäisiin sairastavan tartuntatautia. Määräys olisi mahdollinen myös työstä pidätetyn kanssa asuvalla todetun tartuntataudin johdosta. Työstä pidätetty saisi ehdotuksen 27 §:n mukaan hänelle määräyksestä aiheutuneesta ansionmenetyksestä ja muusta taloudellisesta vahingosta täyden korvauksen.

Henkilön pysyttäminen poissa työpaikaltaan edellä mainituissa tilanteissa on tehokas keino tartuntatautiepidemioiden ehkäisyssä.

21 §. Tämän lain nojalla annettu päätös voidaan panna täytäntöön alistuksesta tai muutoksenhausta huolimatta. Muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) 14 §:n mukaan muutoksenhaulla on päätöksen täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, jollei laissa tai asetuksessa ole toisin säädetty. Tartuntatautien suuresta tarttuvuudesta ja nopeasta leviämisestä johtuen on perusteltua, että määräykset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta tai alistuksesta huolimatta, koska riittävän tehokkaisiin toimenpiteisiin on voitava ryhtyä kiireellisesti. Tämän vuoksi ehdotetaan, että päätökset voidaan panna täytäntöön heti.

22 §. Jotta korostettaisiin yksilön velvollisuutta omalta osaltaan edesauttaa tartuntatautien leviämisen estämisessä ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi, että jokainen on velvollinen noudattamaan viranomaisten tartunnan leviämisen estämiseksi tartuntatautilain nojalla antamia määräyksiä.

Koska määräysten rikkomisesta ehdotetaan säädettäväksi haitallisia seuraamuksia, jonka lisäksi yleisvaarallisia tartuntatauteja koskevien määräysten täytäntöönpanemiseksi voitaisiin käyttää tarvittaessa pakkoa, viranomaisten antamien määräysten tulisi olla selkeitä ja riittävän yksityiskohtaisia sekä perustua lääketieteelliseen asiantuntemuksen.

Vaarallisen tartuntatautien leviämisen estämiseksi tulisi olla mahdollista saada tieto tartunnan kulusta eli siitä, kenestä henkilö epäilee tartunnan saaneensa ja kehen tauti hänestä mahdolli-

sesti on tarttunut. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälässä säädettäväksi yleisvaaralliseen ja ilmoitettavaan tartuntatautiin sairastuneelle tai sellaiseksi epäillylle henkilölle velvollisuus sanottujen seikkojen ilmoittamiseen, jos hoitava lääkäri niitä häneltä tiedustelee. Näin ollen potilasta hoitavan lääkärin harkintaan jäisi se, missä tapauksessa taudin leviämisen estäminen edellyttää mainittujen tietojen saamista. Tietojen tarpeellisuutta harkittaessa hoitavan lääkärin olisi otettava huomioon kulloisenkin tautitilanteen lisäksi kysymyksessä olevan taudin tarttuvuus ja luonne.

Ehdotus merkitsisi henkilön tiedonantovelvollisuuden laajentamista sikäli, että pelkästään lääkärin velvollisuudeksi on määrätty nykyisessä sukupuolitautilaissa tarkoitettujen tautien tartunnan kulun selvittäminen.

4 luku

Ilmoitukset

23 §. Terveydenhuoltohenkilöstöä sitoo salassapitovelvollisuus. Vaarallisten tartuntatautien leviämisen estämiseksi on kuitenkin välttämätöntä, että tartuntatautien vastustamistyöstä vastaavat viranomaiset voivat viipymättä saada tiedon joksista todetusta tai epäillystä yleisvaarallisesta ja ilmoitettavasta tartuntatautitapauksesta voidakseen määritellä mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet väestön suojaamiseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan poikettavaksi yleisestä salassapitovelvollisuudesta siten, että jokaisen lääkärin ja hammaslääkärin on välittömästi ilmoitettava epäilemästään tai toteamastaan yleisvaarallisesta ja ilmoitettavasta tartuntatautitapauksesta alueensa terveyskeskuksen johtavalle lääkärille ja keskussairaalalle. Vastaava ilmoitusvelvollisuus koskisi myös rokotusten yhteydessä ilmaantuneita komplikaatioita. Tältä osin ilmoitus tulisi tehtäväksi lisäksi kansanterveyslaitokselle.

Tartuntataudin perusteltu epäily ja toteaminen edellyttävät asiantuntemusta. Näin ollen lakiehdotuksessa ei ole pidetty aiheellisena ulottaa ilmoitusvelvollisuutta koskemaan minkään tartuntataudin osalta muita kuin edellä mainittuja ammattiryhmiä.

Lääkintöhallituksen asiana olisi tartuntatautien vastustamistyön ohjauksesta ja valvonnasta vastaavana viranomaisena antaa tarkempia määräyksiä edellä mainitun ilmoitusvelvollisuuden sisälöstä.

Tartuntatautien vastustamistyön erityisluonteesta johtuen ehdotetaan lisäksi, että lääkintöhallitus antaa määräyksiä tietojen antamisesta

tartuntatautien vastustamistyön suunnittelua ja valvontaa varten. Edellä tarkoitettua tietojen antamista koskevia määräyksiä valmisteltaessa olisi otettava huomioon, että henkilöä koskevia tietoja määrättäisiin annettavaksi vain siltä osin kuin tartuntatautien vastustamistyön tehokas järjestäminen sitä edellyttäisi.

24 §. Tartuntataudeista on osa sellaisia, jotka saattavat esiintyä paitsi ihmisissä myös eläimissä. Eläintautien valvonta kuuluu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan. Ehdotuksessa velvoitetaan maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintöosasto ilmoittamaan ihmisen terveyttä vaarantavista eläintaukeista aina lääkintöhallitukselle. Niissä tapauksissa, joissa välittömät toimenpiteet ihmisten suojaamiseksi tartunnalta ovat tarpeen, ilmoitus olisi tehtävä myös asianomaiselle lääninhallitukselle.

5 luku

Maksut ja korvaukset

25 §. Yhtäläisesti nykyisen rokotuslain mukaisesti, ehdotetaan, että lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitettujen rokotusohjelman täytäntöönpanossa tarvittavat rokotteet ovat kunnalle maksuttomia. Lääkintöhallitus määräisi lakiehdotuksen 34 §:n nojalla siitä, mitkä rokotteet hyväksyttäisiin tämän lain mukaiseen kunnille maksuttomaan käyttöön. Tarkoituksena olisi, että kansanterveyslaitos lääkintöhallituksen antamien ohjeiden mukaisesti tuottaisi rokotusohjelman edellyttämän määrän rokotteita.

Ehdotus on tältä osin nykyisen rokotuslain mukainen.

26 §. Tartuntatautien vastustamistyöhön sisältyvät toimenpiteet ovat nykyisin pääosin maksuttomia. Tähän ei ehdoteta muutoksia. Maksuista ja maksuttomuudesta ehdotetaan säädettäväksi erikseen.

27 §. Lakiehdotuksessa esitetään, että sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaan olisi oikeutettu henkilö, joka terveyslautakunnan määräyksestä on estynyt tekemästä ansiotyötään. Myös alle 16-vuotiaan lapsen huoltaja olisi ehdotuksen mukaan oikeutettu sanottuun päivärahaan jouduttuaan jäämään pois ansiotyöstään terveyslautakunnan määrättyä lapsen eristettäväksi kotona yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Edellisen lisäksi henkilö olisi oikeutettu saamaan sairausvakuutuksesta korvauksen hänelle aiheutuneesta sellaisesta taloudellisesta vahingosta, jota päiväraha ei peitä. Korvausta ei kuiten-

kaan maksettaisi, milloin eristäminen on johtunut siitä, ettei henkilö ole halunnut alistua muihin taudin leviämisen ehkäisemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Myös työnantaja olisi maksamistaan edellä sanotun päivärahan ylittäneistä palkkakustannuksista oikeutettu korvaukseen, siten kuin sairausvakuutuslaissa säädetään.

28 §. Taudin vastustamiseksi terveyslautakunnalla on ehdotuksen 14 §:n 3 kohdan mukaan oikeus määrätä esine desinfioitavaksi taikka tiettyin edellytyksin hävitettäväksi. Mikäli esine vahingoittuu, ehdotetaan, että sen arvonalennus, taikka milloin esine joudutaan hävittämään, sen arvo korvataan esineen omistajalle.

Lähtökohtana olisi täyden korvauksen periaate eli esineen omistaja pyrittäisiin saattamaan samaan asemaan kuin hän olisi ollut, jollei esine olisi vahingoittunut taikka sitä olisi hävitetty. Korvauksen määrittämisessä sovellettaisiin vahingonkorvauslain periaatteita. Korvaukset suoritettaisiin kunnan varoista.

Henkilölle voi tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetuista määräyksistä aiheutua erityisiä kuluja. Ehdotuksen mukaan henkilö, joka olisi oikeutettu saamaan sairausvakuutuksen nojalla päivärahaa ja korvauksen ansion menetyksestä voisi saada myös kärsimästään muusta taloudellisesta vahingosta korvauksen. Korvaus suoritettaisiin kunnan varoista. Edellytyksenä korvauksen saamiselle olisi, ettei taloudellinen vahinko ole ollut vältettävissä toimenpitein, joita henkilöltä kohtuudella voidaan edellyttää. Se, olisiko taloudellinen vahinko ollut kohtuullisin toimenpitein vältettävissä, tulisi ratkaistavaksi tapauskohtaisesti. Henkilön toimimisveloitteelle ei kuitenkaan olisi asetettava ankaria vaatimuksia. Mikäli henkilö sen sijaan olisi osoittanut suorastaan välinpitämättömyyttä estää vahinko kykynsä ja mahdollisuuksiensa mukaisilla toimilla, korvaus voitaisiin evätä.

Taloudellisenä vahinkona voisi tulla korvattavaksi esimerkiksi ylimääräiset lastenhoitokulut, henkilökohtaiseen hygienianhoitoon käytettävien erityisten tarvikkeiden hankintakulut sekä näyteiden toimittamisesta aiheutuvat matkakulut.

Ehdotus vastaa tältä osin voimassa olevan terveydenhoitolain säännöksiä lukuun ottamatta korvauksen suorittamisen rajoittamista pääasiassa vain vähäistä arvokkaampiin esineisiin sekä taloudellisen vahingon korvaamisen siirtämistä valtiolta kunnille.

6 luku

Muutoksenhaku

29 §. Muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa sisältyviä säännöksiä muutoksenhausta sovelletaan pääsääntöisesti myös haettaessa muutosta lakiehdotuksen nojalla tehtyihin päätöksiin.

30 §. Säännöksen mukaan päätökseen, jolla henkilö on 16 §:n 2 momentin tai 20 §:n 3 momentin nojalla määrätty olemaan poissa ansiotyöstään, 18 §:n 1 momentin nojalla eristetty tai 19 §:n 2 momentin nojalla määrätty hoidettavaksi tahdostaan riippumatta, saisi hakea muutosta valittamalla asiassa lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaika ehdotetaan lyhyeksi, koska voidaan henkilön oikeusturvan kannalta pitää tärkeänä, että päätösten luonne huomioon ottaen henkilö saa asiansa nopeasti lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Eristettäväksi määrätty ei saisi hakea muutosta johtavan terveyskeskuslääkärin eristämistä koskevaan päätökseen, vaan vasta terveyslautakunnan alustusasiassa antamaan päätökseen.

31 §. Lakiehdotuksen 21 §:ssä ehdotetaan, että viranomaisten päätökset voitaisiin panna täytäntöön alistuksesta tai muutoksenhausta huolimatta. Tämän vuoksi on perusteltua, että muutoksenhakuviranomaisella on myös mahdollisuus kieltää päätöksen täytäntöönpano tai määrätä se keskeytettäväksi.

32 §. Ansiotyöstä pidättämistä, eristämistä ja henkilön tahdosta riippumatta toteutettavaa hoitoa koskevien asioiden osalta on pidetty välttämättömänä, että ne käsitellään kiireellisinä. Laikiin on ehdotettu otettavaksi tätä tarkoittava säännös.

7 luku

Erinäiset säännökset

33 §. Ehdotuksen mukaan tartuntatautien leviämisen estämiseksi voidaan asetuksin säätää välttämättömistä rajoituksista tartuntatauteja mahdollisesti aiheuttavia pieneliöitä maahantuolessa, käsiteltäessä tai kuljetettaessa. Säännös on tärkeä erityisesti yhdistelmä-DNA-tekniikan ja sen sovellutusten käyttöönoton vuoksi.

Yhdistelmä-DNA-tekniikalla voidaan siirtää mistä tahansa organismista lähtöisin olevaa tai synteettisesti valmistettua geenimateriaalia toisen elion soluihin ja näin muuttaa solun ominaisuuksia. Tällöin on olemassa vähäinen mahdollisuus, että syntyvä mikrobi levittää tartuntatauteja tai niihin verrattavia tautitiloja.

Tarkoituksena olisi, että asetuksella oikeutetaan lääkintöhallitus rajoittamaan yhdistelmä-DNA-tekniikan käyttöä siten, että laboratorioille, niissä käytettävälle menetelmille ja tutkimushenkilöstön pätevyydelle asetetaan yhdistelmä-DNA-tekniikan turvallisen käytön vaatimat edellytykset.

Nykyisin lääkintöhallituksen asettama asian tuntijaryhmä seuraa maassamme harjoitettavaa yhdistelmä-DNA:ta koskevaa tutkimustoimintaa ja antaa sitä koskevia suosituksia. Valvonnan tulisi, ollakseen tehokasta, perustua valtuutuksen antavaan säännökseen. Kansainvälinen käyräntö edellyttää valvonnan järjestämistä yhdistelmä-DNA-tekniikan käytölle.

34 §. Vasta-aineiden sekä lääkkeiden käyttäminen rokottamisen sijasta kuuluu tiettyjen, meillä harvinaisten tartuntatautien ehkäisyyn. Tartuntatautien vastustamistyön onnistumiselle on ensiarvoisen tärkeää, että koko maassa käytetään rokotteita, vasta-aineita ja muita lääkkeitä, joiden tehosta vastustettavan tartuntataudin kulloinkin esiintyvyys ja luonne huomioon ottaen on varmistuttu. Tämän turvaamiseksi tulisi edelleenkin huolehtia keskitetysti käytettävien lääkkeiden valinnasta. Lisäksi olisi aiheellista, että koko maassa käytettäisiin samoja rokotteita, vasta-aineita ja muita lääkkeitä, jollei muunlainen järjestely olisi erityisestä lääketieteellisestä syystä perusteltua.

Yhtäläisen suojan antamiseksi koko väestölle ehdotetaan, että lääkintöhallitus antaa ohjeet tartuntatautien ehkäisyyn tarkoitettujen rokotteiden, vasta-aineiden ja muiden lääkkeiden käytöstä.

35 §. Suomi on hyväksynyt eräitä kansainvälisiä sopimuksia, jotka koskevat menettelyä tartuntatautitapauksissa. Tällaisia ovat kansainvälinen terveydenhoitosäännöstö n:o 2 (SopS 8/58), merimiesten sukupuolitautilien hoitoa koskeva Bryselin sopimus sekä eräät kansainvälistä liikennettä koskevat sopimukset. Koska ratifioituja sopimuksia on noudatettava, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että tartuntatautilakiehdotuksen säännökset ovat toissijaisia sanotunlaisten, kulloinkin voimassa olevien kansainvälisten sopimusten määräyksiin verrattuna. Siten tartuntatautilakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä ei sovellettaisi siltä osin kuin ne olisivat ristiriidassa näiden sopimusten kanssa.

36 §. Tuberkuloosin vastustamistyön nykyisen tason säilyttämiseksi ja jo olemassa olevan asiantuntemuksen hyödyntämiseksi tulisi tuberkuloosipotilaiden hoito toteuttaa nykyisissä keskuspa-

rantoloissa ja tuberkuloositoimistoissa aina silloin, kun se tuberkuloosin vastustamistyön toteuttamiseksi on tarkoituksenmukaista. Samoin tulisi terveydenhuollon rajallisten voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön vuoksi keskittää harvinaisten tartuntatautien hoito vain tiettyihin erikoislääkärijohtoisin sairaaloihin. Toisaalta jatkaisessa keskussairaalassa olisi huolehdyttävä siitä, että sairaalan käytettävänä on riittävä asiantuntemus ja tarvittavat tilat tartuntatautien määrittämiseksi ja eristyksen järjestämistä varten.

Ehdotuksen mukaan keskussairaala voisi sopimuksen perusteella käyttää toista kunnallista erikoislääkärijohtoista sairaanhoitolaitosta alueensa tartuntatautipotilaiden hoitoon. Jotta erityisesti tuberkuloosia sairastavien potilaiden hoidon järjestäminen turvataisiin siirtymävaiheessa, ehdotetaan, että valtioneuvosto voisi määrätä kyseisen sopimuksen tehtäväksi, mikäli sopimuksen sisällöstä ei oltaisi päästy yhteisymmärrykseen. Valtioneuvosto voisi kuitenkin pakottaa toisen erikoislääkärijohtoisen kunnallisen sairaanhoitolaitoksen keskussairaalan kanssa sopimukseen vain, milloin sopimus olisi tarpeen keskussairaalan alueella olevien tartuntatautipotilaiden asianmukaisen erikoislääkäritasoisen hoidon järjestämisen turvaamiseksi.

Ehdotus vastaa hoidon keskittämisen osalta jo nykyisin trooppisia tartuntatauteja sairastavien hoidossa toteutettua järjestelyä. Helsingin kaupungin Auroran sairaala on kyseisten tautien asiantuntijalaitos palvellen kuntien kanssa tekemiensä sopimusten nojalla koko maata.

37 §. Tartuntatautirikkomukseen syyllistyisi yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty henkilö, joka ei noudattaisi hänelle taudin leviämisen estämiseksi 16 §:n nojalla annettuja määräyksiä. Eristämisen tarkoituksen toteutumiseksi olisi eristettäväksi määrätyn henkilön noudatettava laitoksen järjestyssääntöjä. Eristettäväksi määrätty syyllistyisi tartuntatautirikkomukseen, mikäli hän toistuvasti tai ilmeistä piittaamattomuutta osoittavalla tavalla rikkoo laitoksen järjestyssääntöjä. Rangaistukseksi tartuntatautirikkomuksesta ehdotetaan säädettäväksi sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Ehdotuksen mukaan henkilöä ei voitaisi tuomita rangaistukseen tämän pykälän nojalla silloin, kun hän kieltäytyy tarpeellisesta hoidosta. Tällöin henkilö voitaisiin kuitenkin eristää, mikäli 17 §:ssä luetellut eristämisen edellytykset muutoin olisivat olemassa. Henkilöä ei myöskään voitaisi rangaista, vaikka hän ei suostuisikaan kertomaan 22 §:n mukaisesti tartunnan kulusta.

Henkilön ei tällä menettelyllä voitaisi katsoa aiheuttavan taudin leviämisen vaaraa.

Edellä mainittua lievemmin rangaistavaksi ehdotetaan teko, jolla muu kuin tartuntatautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty aiheuttaa tartuntataudin leviämisen vaaran sitä kautta, ettei hän noudata tartuntatautilakia taikka lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Ehdotuksessa mainittu rikos on nimetty tartuntataudin leviämisen estämiseksi annettujen säännösten ja määräysten rikkomiseksi, josta seuraa sakkorangaistus. Rangaistava teko olisi kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun henkilö järjestäisi kokous- ja huvitilaisuuden terveyslautakunnan yleisestä kiellosta huolimatta, tai työnantaja ei huolehtisi siitä, että 20 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa työhön tai tehtävään otettavalla on asianmukainen lääkärintodistus tai henkilö jättäisi rokotuttamatta itsensä valtioneuvoston 12 §:n nojalla tekemästä päätöksestä huolimatta.

Virallinen syyttäjä saa lakiehdotuksen mukaan nostaa syytteen edellä mainituista rikkomuksista vain sillä edellytyksellä, että terveyslautakunta on ilmoittanut teon syytteen nostamista varten.

38 §. Ehdotuksen mukaan, milloin yleinen etu ei vaadi toimenpiteitä lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta, terveyslautakunta voi pykälässä säädetyin edellytyksin olla ilmoittamatta asiaa viralliselle syyttäjälle. Samasta syystä syyttäjä voisi olla syyttämättä asiassa.

39 §. Pykälään sisältyy pakon käyttämistä ja poliisin virka-apua koskevat säännökset. Ehdotuksen 22 §:n mukaan henkilön on noudatettava viranomaisen toimivaltansa rajoissa antamia määräyksiä. Ehdotusta täydentää tältä osin säännös, jonka mukaan terveyslautakunta voi määrätä käytettäväksi pakkoa henkilön taivuttamiseksi täyttämään, mitä hänen velvollisuudekseen on määrätty. Pakon käyttäminen olisi kuitenkin aina toissijaista. Pakkoon voitaisiin turvautua vain, mikäli se taudin leviämisen estämiseksi olisi välttämätöntä. Lisäksi pakon käyttäminen olisi mahdollista vain yleisvaarallisten tartuntatautien leviämisen estämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisin velvollisuutena olisi tarvittaessa antaa virka-apua terveyslautakunnalle edellä mainitun pakon käyttämistä koskevan määräyksen toteuttamiseksi. Näin ollen, mikäli eristettäväksi määrätty henkilö poistuisi luvatta eristämipaikasta, poliisi olisi velvollinen antamaan virka-apua hänen palauttamiseen eristämipaikkaan.

Virka-apun antamisen edellytyksenä ehdotuksen mukaan on, että terveyslautakunta esittää tätä koskevan pyynnön poliisille.

40 §. Vaikkakin terveyskeskuspalveluja pyritään porrastamaan vuorokauden ajan osalta, on tapauksia, jolloin ainoa mahdollisuus osallistua rokotustilaisuuteen tai terveystarkastukseen on työaikana. Sen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että työnantajan tulee tällöin sallia työntekijän meno pakolliseen rokotustilaisuuteen ja pakolliseen terveystarkastukseen työaikana. Vastaava velvollisuus työnantajalla olisi myös tartunnanvaarallisessa tehtävässä työskenteleviltä edellytetyjä rokotuksia ja tarkastuksia toimeenpantaessa. Koska mainitut ehkäisevät toimenpiteet tapahtuvat paitsi yhteiskunnan ja yksilön itsensä myös työnantajan eduksi, ehdotetaan, että tähän käytetty aika luetaan työssäoloajan veroiseksi ja siten muun ohella palkalliseksi.

41 §. Ehdotuksen mukaan asetuksella voidaan antaa tarvittaessa säännöksiä lain täytäntöönpanosta.

8 luku

Voimaantulo

42 §. Ehdotuksessa esitetään kumottaviksi terveydenhoitolain tartuntatautien vastustamista koskevan 7 luvun säännökset kokonaisuudessaan lukuun ottamatta 34 §:ää, joka koskee myymälöissä kaupan pidettävän ja ravitsemusliikkeissä tarjoitavan maidon pastörintia. Lisäksi kumotaisiin terveydenhoitolain elinkeinotoiminnan yhteydessä elintarvikkeita käsittelevän henkilön sekä vesilaitoksen puhdistuslaitoksen hoitajan terveydentilaa koskevat säännökset, jotka tulisivat korvattaviksi nyt ehdotetun lain asianomaisilla säännöksillä.

Lakiehdotuksen mukaan tartuntatautien vastustamistyö siirtyy kaikilta osin terveyskeskusta ylläpitävän kunnan tai kuntainliiton hoidettavaksi. Järjestelyn toteuttamiseksi ehdotetaan kumottavaksi rokotuslaki, tuberkuloosilaki ja sukupuolitautilaki kuten myös tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä eräissä tapauksissa annettu laki (198/67). Myöskään laki yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelevien ylioppilaiden pakollisista lääkärintarkastuksista (142/58) ei enää olisi tarpeellinen, koska lääkärintarkastukset voitaisiin määrätä suoritettavaksi tartuntatautilain säännösten perusteella. Tämän vuoksi myös sanottu laki ehdotetaan kumottavaksi samoin kuin myös jo kansainvälisen terveydenhoitosäännön käytännös-

sä kumonnut määräys koleran torjunnasta ja vastustamisesta.

43 §. Nykyisen sukupuolitautilain nojalla valtio on velvoittanut maamme suurimmat kaupungit, Helsingin, Lahden, Tampereen, Turun ja Oulun perustamaan erityiset sukupuolitautilien poliklinikat. Poliklinikan perustamiskustannuksiin ei ole suoritettu valtionosuutta.

Sukupuolitautipoliklinikalla harjoitettu toiminta on ollut erikoislääkäritasoisista sukupuolitautilien ehkäisyä, tutkimusta ja hoitoa. Varsinaisia sairaalapaikkoja poliklinikoilla ei ole. Sukupuolitautipoliklinikan toiminnan luonne ja asema kunnan terveyslautakunnan alaisena yksikkönä huomioden ehdotetaan, että erityiset sukupuolitautilien poliklinikat siirtyvät pääsääntöisesti terveyskeskuksen toiminnassa käytettäviksi. Mikäli kuitenkin esimerkiksi terveyskeskuksen ja keskussairaalan toimintojen päällekkäisyyden vähentämiseksi osoittautuisi tarkoituksenmukaiseksi siirtää erityinen sukupuolitautilien poliklinikka keskussairaalan poliklinikaksi osaksi iho- ja sukupuolitautilosaston toimintaa ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriö voisi kunnan esityksestä hyväksyä myös tällaisen järjestelyn.

Ehdotuksen tarkoituksena on turvata sukupuolitautilien vastustamistyössä hyödyllisiksi osoittautuneiden poliklinikoiden toiminnan jatkuvuus ehdotetun tartuntatautilien vastustamistyötä koskevan uudistuksen yhteydessä.

44 §. Järjestelyt tuberkuloosipiirin kuntainliittojen tehtävien sekä varojen ja velkojen siirtämisestä keskussairaalan kuntainliitolle on voitu panna vireille nykyisen tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain mukaisessa järjestyksessä, mutta ovat lakiehdotuksen voimaantullessa vielä kesken. Lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan tehtävien siirtymisen tulisi olla toteutettuna lain voimaantuloon mennessä. Sen sijaan varojen ja velkojen siirron osalta taloudellisten selvitysten tekemiselle olisi aikaa kaksi vuotta lain voimaantulosta eli vuoden 1988 loppuun.

Mikäli jossakin yksittäisessä tapauksessa laitosten varojen ja velkojen siirtämiseen liittyvät järjestelyt ja selvitykset osoittautuisivat siinä määrin suuritoisiksi, ettei niitä ennätettäisi saattaa loppuun kyseisessä määräajassa, valtioneuvosto voisi myöntää uuden määräajan. Näissäkin tapauksissa tulisi ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan tehtävien siirtymisen tapahtua lain voimaantuloon mennessä.

45 §. Jo ennen lakiehdotuksen voimaantuloa on tarpeellista ryhtyä toimenpiteisiin tartuntatau-

tilakiehdotuksessa tarkoitetun toiminnan kytke-miseksi osaksi kansanterveystyötä. Tästä esitetään otettavaksi nimenomainen pykälä lakiehdotukseen.

1.2. Sairausvakuutuslaki

4 §. Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana terveydenhoitolain 43 §:n kumoamisen johdosta.

4 a §. Tartuntatautiin sairastuneelle tai sairastuneeksi epäillylle henkilölle aiheutuva ansionmenetys ehdotetaan esitetyn tartuntatautilain mukaisesti korvattavaksi sairausvakuutuksen kautta samassa laajuudessa kuin kumottavaksi esitetystä terveydenhoitolain 43 §:ssä. Siten kansaneläkelaitos suorittaisi päivärahan lisäksi korvausta myös muusta ansionmenetyksestä, jolloin päiväraha otettaisiin vähennyksenä huomioon. Lisäksi työnantajalla olisi oikeus saada sairausvakuutuksen kautta korvausta siltä osin kuin sairausvakuutuslain (364/63) säännösten perusteella suoritettu päiväraha ei kata maksettua palkkaa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettu tartuntatautilaki sisältää tartuntatautilien vastustamistyön pääperiaatteet. Tartuntatautilakia täydennetään ehdotuksen mukaan asetuksin sekä eritasoisin päätöksin.

Ehdotetun tartuntatautilain 3 §:ssä edellytetyt yleisvaaralliset tartuntataudit luettelaisiin asetuksessa. Lisäksi ehdotuksen 33 §:n nojalla säädettäisiin asetuksella mahdollista tartuntatautia aiheuttavilla, elimistössä lisääntyvillä pieneliöillä tehtävistä tutkimuksista samaten kuin tartuntatautitutkimuksia suorittamaan hyväksyttävillä laboratorioille asetettavista yleisistä vaatimuksista. Lisäksi asetuksella määrätään ehdotuksen 20 §:n perusteella ne työt tai tehtävät, joissa edellytykset tartuntataudin leviämislle ovat tavallista suuremmat. Asetuksella säädettäisiin ehdotuksen 9 §:n mukaan edelleen, miltä osin puolustusvoimissa, rajavartiolaitoksessa sekä vankeinhoitolaitoksessa saadaan poiketa tartuntatautilain säännöksistä.

Ehdotuksen 11 ja 20 §:n mukaan lääkintöhallituksen tulisi vahvistaa rokotusohjelma sekä antaa määräykset tartuntatautilien leviämislle suotuisissa tehtävissä toimivien määräaikaaisista tarkastuksista. Lisäksi lääkintöhallituksen tulee eh-

dotuksen 23 §:n mukaan antaa terveydenhuoltohenkilöstölle määräykset tartuntatautien ilmoittamisesta.

3. Voimaantulo

Laki tulisi saattaa voimaan mahdollisimman pian. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Tartuntatautilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Väestön suojaamiseksi tartuntataudeilta on noudatettava, mitä tässä laissa säädetään.

2 §

Tartuntataudilla tarkoitetaan tässä laissa sellaista sairautta tai tartuntaa, jonka aiheuttavat elimistössä lisääntyvät pieneliöt (mikrobit) tai niiden osat taikka loiset. Tartuntatautina pidetään myös pieneliön myrkyä (toksiinin) aiheuttamaa tilaa.

3 §

Tartuntatautien vastustamistyöllä tarkoitetaan tässä laissa tartuntatautien ehkäisyä, tutkimusta ja hoitoa sekä lääkinnällistä kuntoutusta.

4 §

Tartuntataudit jaetaan asetuksella yleisvaarallisiin, ilmoitettaviin ja muihin tartuntatauteihin.

Tautia voidaan pitää yleisvaarallisenä tartuntatautina, jos:

1) taudin tarttuvuus on suuri tai tauti leviää nopeasti;

2) tauti on vaarallinen; ja

3) taudin leviäminen voidaan estää tautiin sairastuneeseen tai sairastuneeksi epäiltyyn henkilöön kohdistettavilla toimenpiteillä.

5 §

Tartuntatautiin sairastuneeksi epäiltynä pidetään henkilöä, jossa havaitaan tautiin viittaavia oireita tai jonka jollakin muulla perusteella voidaan päätellä levittävän tartuntaa.

Sairastuneena pidetään henkilöä, jossa tauti on todettu tai jonka yleisesti hyväksytyin lääketieteellisin perustein voidaan todeta saaneen tartunnan, jos taudin leviäminen on perustellusti mahdollista.

Parantuneesta taudista elimistöön jääneitä merkkejä ei pidetä tartuntatautina.

2 luku

Tartuntatautien vastustamistyön hallinto

6 §

Tartuntatautien vastustamistyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön alaisena lääkintöhallitukselle.

Läänin alueella tartuntatautien vastustamistyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu lääkintöhallituksen alaisena lääninhallitukselle.

7 §

Kunnan velvollisuutena on järjestää alueellaan tässä laissa tarkoitettu tartuntatautien vastustamistyö osana kansanterveystyötä siten kuin kansanterveyslaissa (66/72) ja tässä laissa säädetään.

Kunnallisista yleissairaaloista annetun lain (561/65) 2 §:ssä tarkoitetun keskussairaalan kuntainliiton tulee järjestää tartuntatautien erikoissairaanhoito keskussairaalapiirin alueella siten

kuin mainitussa laissa ja tässä laissa säädetään. Keskussairaalan kuntainliiton tulee osallistua muuhun tartuntatautien vastustamistyöhön siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

8 §

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia (667/82), jollei erikseen ole toisin säädetty.

Tartuntatautien vastustamistyötä järjestettäessä noudatetaan lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettussa valtakunnallisessa suunnitelmassa annettuja ohjeita.

9 §

Valtio huolehtii tartuntatautien vastustamistyön järjestämisestä puolustusvoimissa, rajavartiolaitoksessa ja vankeinhoitolaitoksessa sekä valtion huoltolaitoksissa ja muissa vastaavissa valtion laitoksissa.

Asetuksella voidaan tarvittaessa säätää, miltä osin tartuntatautien ehkäisyssä puolustusvoimissa, rajavartiolaitoksessa tai vankeinhoitolaitoksissa taikka valtion huolto- tai vastaavissa laitoksissa saadaan poiketa tämän lain säännöksistä.

10 §

Tartuntatautien vastustamistyössä tarvittavien laboratoriotutkimusten ja -tehtävien asiantuntijalaitoksena toimii kansanterveyslaitos.

Edellä 1 momentissa mainittuja tutkimuksia ja tehtäviä suoritetaan lisäksi lääkintöhallituksen tähän tarkoitukseen hyväksymissä laboratorioissa.

Asetuksella säädetään 2 momentissa tarkoitetuille laboratorioille asetettavista vaatimuksista.

3 luku

Tartuntatautien ehkäisy

11 §

Yleisiä vapaaehtoisia rokotuksia on järjestettävä tartuntatautien ehkäisemiseksi lääkintöhallituksen antamien ohjeiden mukaan.

12 §

Valtioneuvosto voi määrätä toimeenpantavaksi yleisen pakollisen rokotuksen sellaisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, joka voi saada aikaan huomattavaa vahinkoa väestön tai sen osan terveydelle, taikka muusta terveydenhoidollisesti tärkeästä syystä. Valtioneuvosto voi samalla

antaa muitakin rokotuksen järjestämistä koskevia määräyksiä.

Milloin pakollisen rokotuksen järjestämistä on pidettävä erityisen kiireellisenä, lääkintöhallitus voi antaa sen toimeenpanemiseksi väliaikaisia määräyksiä. Määräyksistä on viipymättä ilmoitettava valtioneuvostolle, jonka on päätettävä asiasta lopullisesti.

13 §

Lääninhallitus voi määrätä järjestettäväksi läänin jollakin paikkakunnalla tai tietyssä työpaikassa, laitoksessa, kulkuneuvossa tai vastaavassa paikassa oleskeleville pakollisen terveystarkastuksen, jos tarkastus on yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tarpeen.

14 §

Kun tartunnan vaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa, tässä laissa tarkoitettujen terveysviranomaisen on viipymättä ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi.

Tässä tarkoituksessa terveyslautakunta voi toimialueellaan:

- 1) antaa yleisiä ohjeita väestön noudatettaviksi;
- 2) määrätä asuntoja ja huoltolaitoksia eristettäväksi sekä oppilaitoksia ja päiväkoteja suljettaviksi samoin kuin kieltää väkeä kokoavat tilaisuudet tai antaa näitä koskevia rajoittavia määräyksiä; sekä
- 3) määrätä toimeenpantavaksi puhdistuksia ja desinfioimisia tai, jos desinfiointi esineen arvo huomioon ottaen tulee suhteettoman kalliiksi, määrätä esine hävitettäväksi.

Milloin muu kuin 1 momentissa tarkoitettu tartuntatauti aiheuttaa tartunnan leviämisen vaaran, terveyslautakunta voi tarvittaessa antaa yleisiä ohjeita väestön noudatettaviksi sekä määrätä oppilaitoksia, päiväkoteja ja huoltolaitoksia suljettaviksi.

15 §

Kun pikaiset toimenpiteet ovat tarpeen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, voi lääkintöhallitus ja läänin alueella lääninhallitus antaa niitä koskevat välttämättömät määräykset.

16 §

Vastaavan terveyskeskuslääkärin on, mikäli se yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi on tarpeen, annettava tautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimusta ja muita

varotoimenpiteitä koskevia määräyksiä sekä ohjattava tautiin sairastunut asianmukaiseen hoitoon.

Mikäli yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä ei voida estää 1 momentissa mainituin toimenpitein, terveyslautakunta voi määrätä tautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn henkilön olemaan poissa ansiotyöstään.

17 §

Yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty voidaan eristää sairaanhoitolaitokseen, jos:

- 1) taudin leviämisen vaara on ilmeinen; ja
- 2) taudin leviämistä ei voida estää muilla toimenpiteillä tai henkilö ei voi taikka halua alistua muihin taudin leviämisen estämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastuneelle voidaan eristämipaikassa antaa taudin leviämisen estämiseksi välttämätön hoito hänen tahdostaan riippumatta.

18 §

Terveyslautakunta voi määrätä henkilön eristettäväksi enintään kahdeksi kuukaudeksi. Kii-reellisessä tapauksessa johtava terveyskeskuslääkäri voi päättää eristämisestä. Päätos on heti alistettava terveyslautakunnan vahvistettavaksi.

Lääninoikeus voi terveyslautakunnan esityksestä määrätä eristystä jatkettavaksi enintään kolmella kuukaudella, milloin 17 §:ssä mainitut eristämisen edellytykset ovat olemassa 1 momentissa tarkoitetun eristämisaikojen päättyessä.

19 §

Eristäminen on lopetettava heti, kun 17 §:n mukaisia eristämisen edellytyksiä ei enää ole.

Edellä 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun hoidon antamisesta ja eristämisen lopettamisesta päättää johtava terveyskeskuslääkäri tai sairaalan asianomainen ylilääkäri.

20 §

Työnantajan tulee vaatia sellaiseen asetuksella tarkemmin säädettävään työhön tai tehtävään otettavalta henkilöltä, jossa tartuntataudin leviämisen edellytykset ovat tavallista suuremmat tai seurauksiltaan vakavat, lääkärin antama todistus siitä, ettei henkilö sairasta yleisvaarallista tartuntatautia.

Edellä 1 momentissa tarkoitetussa työssä tai tehtävässä oleva henkilö on määräajoin rokotetta-

va ja tarkastettava siten kuin lääkintöhallitus tarkemmin määrää.

Jos perustellusti voidaan epäillä 1 momentissa tarkoitetussa työssä tai tehtävässä olevan henkilön aiheuttavan tartuntataudin leviämistä, terveyslautakunta voi määrätä henkilön olemaan poissa ansiotyöstään sinä aikana, jolloin taudin leviämisen vaara on olemassa.

21 §

Tässä laissa tarkoitetut viranomaisten päätökset voidaan panna täytäntöön heti alistuksesta tai muutoksenhausta huolimatta.

22 §

Jokaisen on noudatettava tässä laissa tarkoitettujen viranomaisten toimivaltansa rajoissa tartuntataudin leviämisen estämiseksi tämän lain nojalla antamia määräyksiä.

Yleisvaaralliseen ja ilmoitettavaan tartuntatautiin sairastunut ja sairastuneeksi epäilty on velvollinen tiedusteltaessa ilmoittamaan hoitavalle lääkärille käsityksensä todennäköisestä tartunnan kulusta.

4 luku

Ilmoitukset

23 §

Lääkärin tai hammaslääkärin tulee ilmoittaa epäilemästään tai toteamastaan yleisvaarallisesta ja ilmoitettavasta tartuntataudista sekä rokotuksen sivuvaikutuksesta asianomaiselle johtavalle terveyskeskuslääkärille ja 7 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sairaalaan sekä lisäksi rokotuksen sivuvaikutuksesta kansanterveyslaitokselle.

Johtavan terveyskeskuslääkärin tulee ilmoittaa epäilyistä tai todetusta yleisvaarallisesta ja ilmoitettavasta tartuntataudista sekä rokotuksen sivuvaikutuksesta lääninhallitukselle ja lääkintöhallitukselle.

Lääkintöhallitus antaa tarkempia määräyksiä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista ilmoituksista samoin kuin tartuntatautitilanteen seuraamiseksi ja tartuntatautien vastustamistyön suunnittelemiseksi tarvittavien tietojen antamisesta viranomaisille.

24 §

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintöosaston tulee ilmoittaa epäilyistä tai todetusta ihmisen terveyttä vaarantavasta eläintautitapauk-

sesta lääkintöhallitukselle ja kiireellisessä tapauksessa myös asianomaiselle lääninhallitukselle.

5 luku

Maksut ja korvaukset

25 §

Tämän lain nojalla järjestettyyn tartuntatautien ehkäisyyn käytettävät rokotteet kunta saa maksutta valtion kustannuksella.

26 §

Tartuntatautiin sairastuneen ja sairastuneeksi epäillyn henkilön tutkimus- ja hoitomaksuista sekä hänelle määrättyjen lääkkeiden ja sairaankuljetusajoneuvolla suoritettavan kuljetuksen sekä 20 §:ssä tarkoitetun todistuksen maksuista taikka niiden maksuttomuudesta säädetään erikseen.

27 §

Henkilöllä, joka tartuntataudin leviämisen estämiseksi on määrätty olemaan poissa ansiotyöstään tai eristettäväksi, on oikeus saada päivärahaa siten kuin sairausvakuutuslaissa (364/63) päivärahasta säädetään. Sama oikeus on lapsen huoltajalla, jos alle 16-vuotias lapsi on edellä mainitusta syystä määrätty pidettäväksi kotona ja huoltaja tämän vuoksi on estynyt tekemästä työtään.

Henkilöllä on 1 momentissa tarkoitetun päivärahan lisäksi oikeus saada siten kuin sairausvakuutuslaissa säädetään korvausta hänelle aiheutuneesta ansion menetyksestä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu korvaus on sairausvakuutuslain 28 §:n 1 tai 2 momentin nojalla suoritettu työnantajalle eikä korvaus peitä työnantajan siltä ajalta suorittamaa palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta, jonka työstä poissaolo tai eristäminen on kestänyt, työnantajalla on oikeus saada myös puuttuvalta osalta korvaus siten kuin sairausvakuutuslaissa säädetään.

Milloin henkilö on jouduttu eristämään hänen kieltäydyttyään alistumasta muihin taudin leviämisen estämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin, ei hänelle suoriteta 2 momentissa tarkoitettua korvausta.

28 §

Omistajalla on oikeus saada asianomaiselta kunnalta korvaus esineestä, joka tartuntataudin leviämisen estämiseksi on viranomaisen määräyksestä hävitetty tai käsitelty siten, että se on

pilaantunut tai vahingoittunut. Korvauksena suoritetaan esineen arvo taikka arvonalennus.

Korvausta ei suoriteta esineestä, jonka arvo on vähäinen, ellei korvauksen suorittamiseen ole erityisen painavia syitä.

Edellä 27 §:n 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on oikeus saada asianomaiselta kunnalta korvaus sellaisesta taloudellisesta vahingosta, jota hän ei ole kyennyt välttämään toimenpitein, joita häneltä on voitu kohtuudella edellyttää, ja jota ei korvata sanotun pykälän nojalla.

6 luku

Muutoksenhaku

29 §

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitettuihin päätöksiin on voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä.

30 §

Päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä olemaan poissa ansiotyöstään, hoidon antamisesta henkilön tahdosta riippumatta ja eristämisestä, saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Päätökseen, joka on 18 §:n 1 momentin mukaan alistettava terveyslautakunnan vahvistettavaksi, ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

31 §

Kun alistus on tehty tai muutosta haettu, alistus- tai muutoksenhakuviranomaisen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

32 §

Tässä laissa tarkoitetut henkilön ansiotyöstä poissaoloa, tahdosta riippumatta toteutettavaa hoitoa ja eristämistä koskevat alistus- tai muutoksenhakuasiat on käsiteltävä kiireellisinä.

7 luku

Erinäiset säännökset

33 §

Asetuksella voidaan säätää tartuntataudin leviämisen vaaraa aiheuttavien pieneliöiden taikka

niiden osien maahantuonnista, käsittelystä ja kuljetuksesta.

34 §

Lääkintöhallitus voi antaa ohjeet tartuntatautien ehkäisyyn tarkoitettujen rokotteiden, vasta-aineiden ja muiden lääkkeiden käytöstä.

35 §

Jos Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa on tästä laista ja sen nojalla annetuista säännöksistä ja määräyksistä poikkeavia määräyksiä, on sopimusmääräyksiä noudatettava.

36 §

Keskussairaalan kuntainliitto voi 7 §:n 2 momentissa säädetyn veloitteen täyttämiseksi tehdä toisen keskussairaalan kuntainliiton taikka muuta kunnallista erikoislääkärijohtoista sairaalaa tai terveyskeskuksen erikoislääkärijohtoista sairaalaa ylläpitävän kunnan tai kuntainliiton kanssa sopimuksen tartuntatautipotilaiden hoitamisesta.

Jollei tartuntatautien vastustamistyön kannalta tarpeelliseksi katsottavasta yhteistoiminnasta voida sopia, valtioneuvosto voi lääkintöhallituksen esityksestä määrätä sopimuksen tehtäväksi ja ottaen huomioon tasapuolisesti sopijapuolten edut määrätä yhteistoiminnan ehdoista.

37 §

Yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastunut tai sairastuneeksi epäilty, joka on aiheuttanut taudin leviämisen vaaran jättämällä noudattamatta hänelle tartuntataudin leviämisen estämiseksi annettuja määräyksiä, on tuomittava *tartuntatauti-rikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Samoin on meneteltävä, jos laitokseen eristettäväksi määrätty syyllystyy laitoksen järjestyssääntöjen törkeään tai jatkettuun rikkomukseen.

Jos muu kuin 1 momentissa mainittu henkilö rikkomalla tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä aiheuttaa tartuntataudin leviämisen vaaran, on hänet tuomittava *tartuntataudin leviämisen estämiseksi annettujen säännösten ja määräysten rikkomisesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen tässä pykälässä tarkoitettusta rikoksesta vain terveyslautakunnan ilmoituksesta.

38 §

Jos 37 §:ssä mainittu teko tai laiminlyönti on vähäinen ja on aiheutunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huomaamattomuudesta,

ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä eikä yleinen etu vaadi toimenpiteitä sen johdosta, terveyslautakunta voi jättää ilmoituksen syytettä varten tekemättä sekä virallinen syyttäjä, jolle teosta tai laiminlyönnistä on ilmoitettu, syytteen nostamatta.

39 §

Terveyslautakunta voi tarvittaessa määrätä käytettäväksi pakkoa henkilön taivuttamiseksi täyttämään 22 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuutensa, milloin yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä ei muulla tavoin voida tehokkaasti estää.

Poliisin on terveyslautakunnan pyynnöstä annettava virka-apua 1 momentissa tarkoitettun määräyksen toteuttamiseksi.

40 §

Työnantajan tulee sallia työntekijän hankkia 11 ja 12 §:ssä tarkoitettun rokotuksen ja käydä 13 §:n mukaisessa tarkastuksessa työaikana, jollei se ole vaikeudetta mahdollista muuna aikana.

Se aika, jonka työntekijän päivittäisestä säännöllisestä työajasta käytetään 1 momentissa mainittuun tarkoitukseen, luetaan työssäoloajaksi.

41 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

8 luku

Voimaantulo

42 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

Tällä lailla kumotaan:

1) 14 päivänä kesäkuuta 1951 annettu rokotuslaki (361/51);

2) 25 päivänä tammikuuta 1952 annettu sukupuolitautilaki (52/52);

3) 26 päivänä heinäkuuta 1960 annettu tuberkuloosilaki (355/60);

4) tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä eräissä tapauksissa 5 päivänä toukokuuta 1967 annettu laki (198/67);

5) yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelevien ylioppilaiden pakollisista lääkärintarkastuksista 28 päivänä huhtikuuta 1958 annettu laki (142/58);

6) 20 päivänä huhtikuuta 1909 annettu senaatin päätös, joka sisältää tarkempia määräyksiä

koleran torjunnasta, niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen; sekä

7) 27 päivänä elokuuta 1965 annetun terveydenhoitolain (469/65) 29—33, 35—45 ja 48—50 §:t sekä 57 §:n 2 ja 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 29 § osittain muutettuna 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla (679/82), 36 § 19 päivänä helmikuuta 1980 annetussa laissa (932/80), 38 § osittain muutettuna 27 päivänä elokuuta 1976 annetulla lailla (741/76), 39 § osittain muutettuna 31 päivänä joulukuuta 1974 annetulla lailla (1039/74), 42 § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (679/82), 43 § muutettuna 29 päivänä marraskuuta 1974 ja 18 päivänä kesäkuuta 1981 annetuilla lailla (885/74 ja 452/81), 44 § osittain muutettuna mainitulla 19 päivänä helmikuuta 1980 annetulla lailla sekä 57 §:n 2 ja 3 momentti 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (416/84).

43 §

Kunnan ylläpitämä erityinen sukupuolitautien poliklinikka siirtyy tämän lain voimaan tullessa

terveyskeskuksen toiminnassa käytettäväksi, jolle sosiaali- ja terveysministeriö asianomaisen kunnan esityksestä hyväksy poliklinikan siirtämistä keskussairaalan toiminnassa käytettäväksi.

44 §

Milloin tämän lain voimaan tullessa on vireillä tuberkuloosin vastustamistyön järjestämisestä eräissä tapauksissa annetussa laissa tarkoitettu järjestely tuberkuloosipiirin kuntainliiton varojen ja velkojen siirtämiseksi keskussairaalan kuntainliitolle, järjestely on saatettava loppuun viimeistään vuoden 1988 loppuun mennessä.

Valtioneuvosto voi erityisestä syystä myöntää pidennyksen 1 momentissa mainittuun määräaikaan.

45 §

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

sairausvakuutuslain 4 ja 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 4 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä marraskuuta 1974 annetussa laissa (884/74), sekä

lisätään lakiin uusi 4 a § seuraavasti:

4 a §

Mitä tässä laissa on säädetty sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahasta, on soveltuvin osin noudatettava myös tartuntatautilain 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua päivärahan osalta.

Henkilöllä on 1 momentissa tarkoitettua päivärahan lisäksi oikeus saada tartuntatautilain 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua korvausta hänelle aiheutuneesta ansion menetyksestä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Korvausta määrät-

täessä 1 momentissa tarkoitettu päiväraha otetaan vähennyksenä huomioon.

Mikäli 1 momentissa tarkoitettu päiväraha on sairausvakuutuslain 28 §:n 1 tai 2 momentin säännösten nojalla suoritettu työnantajalle eikä päiväraha peitä työnantajan siltä ajalta, jonka poissaolo työstä tai eristäminen on kestänyt, suorittamaa palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta, on työnantajalla oikeus saada korvaus myös puuttavalta osalta.

Muutoin noudatetaan soveltuvien osin mitä Tämän laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta
päivärahasta on säädetty. ta 1987.

Helsingissä 18 päivänä huhtikuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Eeva Kuuskoski-Vikström*

Laki

sairausvakuutuslain 4 ja 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 4 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä marraskuuta 1974 annetussa laissa (884/74), sekä

lisätään lakiin uusi 4 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Mitä tässä laissa on säädetty sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahasta, on soveltuvin osin noudatettava myös terveydenhoitolain (469/65) 43 §:n 1 momentissa tarkoitetun päivärahan osalta.

(3 mom. kumotaan)

4 a §

Mitä tässä laissa on säädetty sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä suoritettavasta päivärahasta, on soveltuvin osin noudatettava myös tartuntatautilain 27 §:n 1 momentissa tarkoitetun päivärahan osalta.

Henkilöllä on 1 momentissa tarkoitetun päivärahan lisäksi oikeus saada tartuntatautilain 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua korvausta hänelle aiheutuneesta ansion menetyksestä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Korvausta määrättäessä 1 momentissa tarkoitettu päiväraha otetaan vähennyksenä huomioon.

Mikäli 1 momentissa tarkoitettu päiväraha on sairausvakuutuslain 28 §:n 1 tai 2 momentin säännösten nojalla suoritettu työnantajalle eikä päiväraha peitä työnantajan siltä ajalta, jonka poissaolo työstä tai eristäminen on kestänyt, suorittamaa palkkaa tai sitä vastaavaa korvausta, on työnantajalla oikeus saada korvaus myös puuttavalta osalta.

Muutoin noudatetaan soveltuvin osin mitä päivärahasta on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1987.

